JÖNKÖPING UNIVERSITY
School of Education and Communication

Volontärarbete i det globala syd

En analys av drivkrafter, maktstrukturer och hållbar utveckling

KURS: *Examensarbete i Globala studier, 15 hp*
PROGRAM: *Internationellt arbete - Globala studier*
FÖRFATTARE: *Melissa Hertze*
HANDLEDARE: *Perisan Kevci*
EXAMINATOR: *Paola Sartoretto*
TERMIN: *VT2026*

SCHOOL OF EDUCATION AND COMMUNICATION
Jönköping University

Abstract

Melissa Hertze

Volunteer work in the global south

An analysis of motivation, power structures and sustainable development

Number of pages: 42

The purpose of this study is to investigate the motivations within volunteers, more specifically social and community oriented volunteer work. The study aims to highlight how the work from volunteers contribute to long-term sustainable development based on the 2030 Agenda. Further, how these instances can contribute to a reproduction of postcolonial powerstructures and how they are perceived by the respondents. A qualitative method was used in the form of interviews that became analyzed from postcolonial theory, together with Michel Foucault's concept of power, and previous research. The results show that the driving forces for volunteering are both selfless reasons, but also personally motivated such as self-realization. At the same time, it emerges that volunteering often reproduces postcolonial power structures that portray the global south as dependent on western aid, even when the volunteers are aware of these problems. It can also be stated that there is a desire among the actors to contribute to the long-term sustainable development of their activities in the global south, but the efforts are often characterized as short-termed and a focus on the volunteer's experience rather than local needs. In summary, the study shows that volunteering moves between good intentions and colonial legacies, where efforts can both challenge and reproduce unequal power structures.

Key words: Volunteer tourism, Sustainable development, Postcolonial theory, White-savior complex, Power

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE OCH KOMMUNIKATION

Jönköping University

Sammanfattning

Melissa Hertze

Volontärarbete i det globala syd

En analys av drivkrafter, maktstrukturer och hållbar utveckling

Antal sidor: 42

Syftet med denna studie är att undersöka drivkrafterna hos volontärarbetare, mer specifikt socialt och samhällsinriktat volontärarbete. Studien ämnar att belysa hur arbetet för volontärarbetare bidrar till långsiktig hållbar utveckling och i vilken utsträckning dessa insatser uppfattas som ett meningsfullt bidrag till global hållbarhet utifrån Agenda 2030. Vidare hur dessa insatser uppfattas av aktörerna i studien kan bidra till en reproduktion av postkoloniala maktstrukturer. Ett kvalitativt angreppssätt var använt i form av intervjuer, som i sin tur blev analyserad ur postkolonial teori tillsammans med Michel Foucaults maktbegrepp, ihop med tidigare forskning. Resultatet visar att drivkrafter till volontärarbete är både osjälviska anledningar, men även personligt motiverade som självförverkligande. Samtidigt framkommer det att volontärarbete ofta reproducerar postkoloniala maktstrukturer som framställer det globala syd som beroende av västerländsk hjälp, även när volontärerna själva är medvetna om dessa problem. Det kan även konstateras att det finns en vilja hos aktörerna att bidra till en långsiktig hållbar utveckling av sin verksamhet i det globala syd, men insatserna präglas ofta av kortsiktighet och fokus på volontärens upplevelse än lokala behov. Sammanfattningsvis visar studien att volontärarbete rör sig mellan goda intentioner och koloniala arv, där insatser både kan utmana och reproducera ojämlika maktstrukturer.

Nyckelord: Volontärturism, Hållbar utveckling, Postkolonial teori, White-savior komplex, Makt

Innehållsförteckning

1. Inledning 1
2. Syfte och frågeställningar 1
3. Bakgrund 2
   3.1 Volontärturism 2
   3.2 Humanitärt arbete inom volontärturism 3
   3.3 Agenda 2030 och hållbar utveckling 4
4. Tidigare forskning 4
   4.1 Motivation och drivkrafter inom volontärturism 5
   4.2 Kritik mot volontärturism och dess maktstrukturer 6
      4.2.1 Volontärturismens koloniala arv och white savior-logik 6
      4.2.2 Kommersialisering av volontärarbete 7
   4.3 Ett icke-västerländskt perspektiv 7
   4.4 Analytiskt ramverk för hållbarhet inom volontärturism 8
5. Teoretiskt ramverk 9
   5.1 Postkolonial teori 9
6. Metod 11
   6.1 Forskningsansats 11
   6.2 Urval och deltagare 11
   6.3 Datainsamling och bearbetning av material 12
      6.3.1 Semistrukturerade intervjuer 12
   6.4 Analysprocess 13
   6.5 Begränsningar 14
   6.6 Etiska överväganden 14
7. Resultat och analys 15
   7.1 De centrala drivkrafterna och förväntningarna i volontärarbete 15
   7.2 Maktstrukturer och postkoloniala perspektiv i volontärarbete 20
      7.2.1 Volontärens position och värde i möte med lokalbefolkningen 20
      7.2.2 Kulturella skillnader och möten 23
      7.2.3 Intersektionella maktpositioner i volontärarbete 24
   7.3 Volontärinsatsens hållbarhetsavtryck 27
      7.3.1 Lokal förankring och ägarskap 27
      7.3.2 Långsiktighet och uppföljning 28
      7.3.3 Förståelse av hållbar utveckling 31
8. Diskussion 34
   8.1 Drivkrafter och motivationsdimensioner 35
   8.2 Reproduktion av postkoloniala maktstrukturer 36
   8.3 Perspektiv på hållbar utveckling 36
   8.4 Framtida forskning 37
   Böcker 38
   Artiklar 38
   Webbsidor 40
   Diktionärer 40

Rapporter..... 40
Appendix..... 41
Appendix 1..... 41
Appendix 2..... 42
Appendix 3..... 43

1. Inledning

Volontärturism har under de senaste decennierna vuxit fram som en populär form av humanitärt engagemang, ofta framställd som en möjlighet att förena semester med personlig utveckling och bidrag till hållbar utveckling (Petroman et al., 2021, s. 297). Den beskrivs som ett ömsesidigt utbyte där lokalsamhällen får stöd och volontärer utvecklar nya färdigheter (Magrizos et al., 2021, s. 879).

Samtidigt har fenomenet fått växande kritik för att riskera att upprätthålla globala maktobalanser. Strukturerna bakom volontärturism grundas ofta i ett västerländskt perspektiv, vilket kan förstärka existerande ojämlikheter snarare än att motverka dem och faktiskt bidra till verklig hållbar utveckling. Det ifrågasätts i vilken utsträckning volontär insatserna faktiskt kommer värdsamhället till del, eller om de främst fyller ett behov av självförverkligande hos individer från det globala nord (Mostafanezhad, 2013, s. 152). Kritiken riktas även mot de företag och organisationer som arrangerar volontärresor, eftersom de genom sin kommunikation, förberedelse och verksamhetsstruktur påverkar både volontärens upplevelse och relationen till värdsamhället. Dessa aktörer kan fungera som främjare av positiv social förändring i samspel med hållbar turism, men riskerar samtidigt att förstärka nykoloniala strukturer och skapa ett beroende av det globala nord (Magrizos et al, 2021, s. 879). I takt med att volontärturism utvecklats till en kommersiell industri har de sändande företagen fått stort inflytande över hur sektorn formas genom marknadsföring, administration och målformulering som påverkar de förväntningarna på resans utfall. De bär ett särskilt ansvar eftersom de ofta tolkar den lokala kulturen för volontären och därmed påverkar hur behoven i värdsamhället förstås (Lis et al., 2023, s. 327).

I ljuset av denna kritik väcks frågor om huruvida volontärturism främjar verkligt hållbar utveckling, eller om den i själva verket bidrar till att reproducera postkoloniala maktstrukturer. I takt med att industrin förväntas fortsätta växa ökar behovet av att granska hur pass långsiktigt hållbara dessa insatser är, och i vilken grad de faktiskt svarar mot lokala behov. Det är centralt att analysera om projekten bidrar till varaktig positiv förändring i värdsamhället, eller om de snarare tillfredsställer västerländska individers behov av självförverkligande. Det krävs därför en fördjupad förståelse för hur volontärturismens humanitära insatser motiveras, vad de faktiskt leder till i praktiken, och hur de förhåller sig till global hållbarhet och arbetet med att uppnå målen i Agenda 2030.

I denna studie intervjuas aktörer som deltagit i volontärresor, för att förstå deras drivkrafter, syn på deras insats till hållbar utveckling samt vilka eventuella postkoloniala maktstrukturer de stötte på under sin volontärresa. Ytterligare intervjuer gjordes inom verksamheten för volontärturism, i syfte att fördjupa förståelsen för deras perspektiv på volontärturism som samhällsfenomen. Genom att belysa hur dessa aktörer förhåller sig till volontärers roller, syften och påverkan, ges en inblick i hur volontärturism organiseras och motiveras i praktiken. Intervjuerna möjliggör en förståelse av volontärresors påstådda bidrag till hållbar utveckling, samt hur dessa insatser förhåller sig till globala maktstrukturer och lokalsamhällets delaktighet. På så vis utgör organisationernas och volontärernas perspektiv en central del i förståelsen av hur volontärturism formas i mötet mellan intention och verklighet.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka drivkrafterna hos volontärarbetare, mer specifikt socialt och samhällsinriktat volontärarbete. Studien ämnar att belysa hur aktörer inom volontärarbetare uppfattar sitt deltagande som ett meningsfullt bidrag för långsiktig hållbar utveckling utifrån Agenda 2030. Vidare hur dessa insatser uppfattas av aktörerna i studien kan bidra till en reproduktion av postkoloniala maktstrukturer. För att besvara detta har tre forskningsfrågor formulerats:

- Vilka drivkrafter beskriver aktörer bakom volontärers engagemang inom volontärarbete?

- På vilka sätt reproduceras eller utmanas koloniala maktrelationer i volontärarbete i globala syd?

- På vilket sätt ser aktörer inom volontärarbete att deras insatser kan bidra till en långsiktig hållbar utveckling?

3. Bakgrund

I bakgrunden redogörs för fenomenet volontärturism och dess framväxt som en kommersiell form av frivilligarbete. Avsnittet behandlar vad volontära insatser innebär inom ramen för humanitärt arbete, samt belyser centrala etiska dilemman kopplade till denna typ av turism. Vidare diskuteras volontärturismens påstådda bidrag till hållbar utveckling och dess relation till de globala målen inom Agenda 2030.

3.1 Volontärturism

Volontärarbete avser praktiken att erbjuda sin tid, kompetens eller arbetskraft utan någon ekonomisk kompensation, oftast organiserat via olika typer av organisationer som matchar en volontär med ett projekt. Traditionellt utvecklings-volontärarbete har funnits länge och bygger ofta på långsiktiga mål, och sker genom etablerade organisationer som samarbetar med lokala aktörer med målet att skapa varaktig social förändring. Dessa uppdrag kan pågå från några månader till flera år och är ofta kopplade till individens specifika kompetens (McGloin & Georgeou, 2016, s. 405) Under de senaste årtiondena har dock en ny form av volontärarbete vuxit fram: *volontärturism*. Detta fenomen kombinerar resande med frivilligt arbete och marknadsförs ofta till unga vuxna som söker en meningsfull semesterupplevelse. Volontärturism organiseras i hög grad av kommersiella aktörer som erbjuder korttidsuppdrag, vanligtvis från två veckor upp till några månader, där deltagarna själva betalar för att delta i projekt inom exempelvis undervisning, miljövård eller samhällsbyggnad (McGloin & Georgeou, 2016, s. 405–406). Särskilt vanligt är samhällsutvecklingsprojekt, som under 2023 utgjorde omkring 36 % av marknaden och omfattar områden som utbildning, sjukvård, infrastruktur och ekonomisk utveckling. Dessa volontärprojekt kräver ofta ingen specifik yrkeskompetens, vilket gör dem tillgängliga för en bred grupp resenärer. Fenomenet har vuxit i popularitet i takt med globaliseringen, sociala mediers genomslag och en ökad medvetenhet om globala orättvisor och hållbarhetsutmaningar i världen, vilket har lett till en ökad känsla av att vilja hjälpa med egna insatser till och göra världen bättre (Grand View Research, 2023, s. 2; McGloin & Georgeou, 2016, s. 406).

Enligt Asia-pacific Economic Cooperation (2018) finns det idag över 800 internationella organisationer i 151 länder som arrangerar volontärturism, och över 50 % är vinstdrivande. Flest organisationer finns i USA, som också är det land varifrån flest volontärer kommer ifrån, följt av Kanada, Storbritannien, Australien och andra länder från norra Europa. Dessa volontärer väljer vanligtvis att arbeta i Afrika, Asien, Centralamerika och Sydamerika (Salvador, 2020, s. 6). Kombinationen av resande med volontärarbete är särskilt populärt bland unga mellan 18–25 år, och majoriteten av deltagarna är kvinnor. Statistik visar att 66 % av volontärer är kvinnor och 34 % män (Avolio, Prados-Peña & Pardo, 2024, s. 2)

Volontärturismens snabba tillväxt återspeglas i marknadens ekonomiska aspekt. Den globala marknaden för volontärturism definieras på olika sätt, vilket gör att uppskattningarna av marknadsvärdet varierar. Enligt Grand View Research (2023) värderades marknaden till ca 848,9 miljoner USD år 2023 och förväntas växa med i genomsnitt 6,1 % per år under perioden 2024 till 2030. EIN Presswire (2024) uppskattar däremot marknaden till 2,03 miljarder USD år 2023, och

analytiker förutspår att den kan nå 3,2 miljarder USD år 2031. Trots de varierande siffrorna råder en gemensam bedömning att marknaden kommer att fortsätta växa.

Kommersialiseringen av volontärturism bidrar till en förenklad förståelse av utvecklingsarbete, där komplexa sociala och politiska frågor reduceras till kortsiktiga och ofta oreflekterade insatser. Volontärresor marknadsförs ofta med föreställningarna om att "göra skillnad" och "hjälpa till", och dessa teman utgör centrala försäljningsargument i en industri där utveckling och bistånd paketeras som konsumtionsprodukter. Genom denna paketering görs utvecklingsarbete tillgängligt som en köpbar upplevelse, samtidigt som de strukturella orsakerna till fattigdom och ojämlikhet ofta osynliggörs i marknadsföringen. Volontärturism positioneras därmed inom en privatiserad marknadslogik snarare än inom civilsamhällets eller statliga utvecklingsprograms ramverk, där individens roll som konsument framhävs framför kollektiva eller politiska lösningar på globala ojämlikheter. Volontärturism integreras i en neoliberal konsumtions-logik där individuella köpbeslut, såsom att delta i en volontärresa, ges moralisk och känslomässig betydelse. Känslor och marknadsrelationer sammanflätas och volontärens konsumtionsval framställs som ett sätt att bidra till social förändring (Mostafanezhad, 2013, s. 155; McGloin & Georgeou, 2016, s. 407–408).

3.2 Humanitärt arbete inom volontärturism

Humanitärt volontärarbete i allmänhet innebär att erbjuda hjälp till människor som saknar resurser för att hantera sina utmaningar. Det skiljer sig från andra former av volontärarbete på två sätt. För det första riktas insatserna ofta mot personer utanför den egna gemenskapen. För det andra påverkas arbetet starkt av samhällsförändringar, exempelvis flyktingkrisen 2015–2016 som ledde till en ökad efterfrågan på humanitära volontärer (Meijeren et al., 2025, s. 2). Volontärturism är en växande form av internationellt humanitärt engagemang. Enligt Mostafanezhad (2013, s. 319) bör just begreppet volontärturism med humanitärt syfte särskiljas från andra former av volontärturism. Exempelvis de som fokuserar på naturvård eller forskning, eftersom den är starkt kopplad till politiska, ekonomiska och ideologiska frågor. Mostafanezhad (2013) menar att denna form av turism inte bara är ett uttryck för global nyliberalism, utan bidrar aktivt till att sprida och förstärka den i det globala syd.

Enligt Mostafanezhad (2013, s. 319) kan nya former av turism, som fokuserar på utveckling och lokalbefolkning, bidra till att både utvecklingsarbete och globala rättvisemål privatiseras och kommersialiseras. Humanitärt orienterad volontärturism bygger på en moral där västvärlden har en förståelse för de mindre lyckligt lottade delar av världen. I dessa sammanhang agerar individer utifrån en känsla av empati och moraliskt ansvar mot de delarna och människorna i dem.

Volontärturism har blivit ett allt populärare sätt för individer att bli internationella humanitärer. Det har även blivit vanligare för humanitära organisationer att erbjuda projekt och skapa ett större utbud som är lämpade för ett kortvarigt arbete. Detta beror på att de flesta människor inte kan delta i eller betala för långsiktiga volontärprojekt (Mostafanezhad, 2013, s. 323). De humanitära insatserna av volontärturism har skapat en debatt om ansvarsfull turismutveckling. Det blir ifrågasatt om denna typ av utvecklings-turism är etiskt korrekt att konsumera. Dessa bekymmer grundas i etiken av utveckling, humanitarism och moraliseringen av turism. Detta beror delvis på grund av att turismens inkludering av utvecklingsarbete förstärker den politiska naturen, särskilt inom turism i globala syd. På grund av att makt dynamiken mellan värdar och volontärarbetare kan vara framträdande. Samtidigt speglar turismens roll inom utvecklingsarbete ett exempel på den fortsatta privatiseringen av utvecklingsarbete mer generellt (Mostafanezhad, 2013, s. 320).

En central aspekt i humanitärt orienterad volontärturism är användningen av barn som har blivit symboler för hjälpinsatser. Inom detta framställs barn ofta som de främsta mottagarna av volontärinsatser, detta beror på att de brukar framkalla emotionella reaktioner snarare än aktivt politiskt agerande. Detta är en utveckling som har vuxit fram ur historiska, politiska och kulturella sammanhang där barn representerar den ideala hjälpmottagaren. Barn är även den vanligaste målgruppen inom volontärturism, dels på grund av deras utsatthet, och dels för att det är lättare för volontärer att knyta an till barnen och vice versa. Deras behov beskrivs inte heller som lika komplexa som vuxnas och det tar längre tid att bygga relationer med äldre än unga. Det gör det svårt att knyta an

när volontärer oftast bara befinner sig i kortvariga projekt. Användningen av barn som en symbol för globala syd bär på paternalistiska undertoner som kan spåras tillbaka till kolonialtiden. Symboliken förstärker en bild av att barn från det globala syd är hjälplösa och i behov av hjälp från individer i det globala nord. Dessa föreställningar kan reproducera ojämlika maktrelationer som riskerar att befästa sig i stereotyper i humanitärt arbete (Mostafanezhad, 2014, s. 115–116).

3.3 Agenda 2030 och hållbar utveckling

De globala målen kom i kraft år 2016, i syfte att skapa en vision och en agenda för hållbar global utveckling till år 2030. Det har förts en diskussion kring om volontärturism kan vara ett medel för att nå dessa mål. Volontärgrupper har blivit utpekade som nyckelaktörer som stater behöver arbeta med för att implementera de globala målen. I samverkan med regionala aktörer, internationella institutioner och akademiska organisationer. Volontärer kan hjälpa till att implementera och engagera människor för målen, samt skapa interaktioner och plats mellan folket och regeringar för konkreta lösningar. Det har även riktats kritik kring detta tankesätt, vissa hävdar att volontärarbete i västerländska samhällen bara är billig arbetskraft för en regering som inte vill täcka upp för arbetet själva. Forskare vill också betona att ett postkolonialt perspektiv borde vara implementerat i debatten för internationellt volontärarbete och inte bara se utifrån det globala nord. Särskilt i syftet att uppmärksamma och skapa utrymme för de globala målen som gäller internationellt (Lockstone-Binney et al., 2022, s. 2898).

Volontärturism marknadsförs ofta som en form av hållbar turism. Där volontärerna erbjuds en möjlighet till en meningsfull upplevelse där de kan göra skillnad, samtidigt som påverkan på den lokala miljön framställs som minimal. Fenomenet är grundat på principerna av utveckling och ömsesidiga fördelar för volontären och värdsamhället. Det råder dock delade meningar om att volontärturism faktiskt kan bidra till långvarig positiv förändring för samhällen och organisationer i utvecklingsländer. Detta grundar sig i kritik om att massturism kan ha negativa konsekvenser för miljön, lokalbefolkning och kulturen. Det har även blivit ifrågasatt om volontärturism bör betraktas som en form av utvecklingsarbete, då detta kan leda till orealistiska förväntningar hos volontärerna samtidigt som de skapar frustration hos värdarna. (Gilfillan, 2015, s. 608).

Butcher och Smith (2010) anser att man inte ska vara skeptisk till volontärarbete i sig. Problemet uppstår när fenomenet framställs som ett bidrag till hållbar utveckling. Dessutom när företag marknadsför volontärresor som en del av ett “gap year” - alltså tiden mellan studier och eventuellt framtida arbete för att resa och jobba ideellt. När denna marknadsföring blir en del av samtalet kring utvecklingsarbete blir det felplacerat och begreppet “utveckling” förlorar sin betydelse (Butcher och Smith, 2010, s. 34). Simpson (2004, s. 685) stödjer denna kritik och menar att “gap year”-program ofta saknar långsiktiga strategier för hållbar utveckling. Den kortvariga naturen hos projekt inom volontärturism kan leda till en överförenkling av internationell utveckling. Samtidigt som korta insatser riskerar att underminera de initiativ som står för långvarig utveckling (Gilfillan, 2015, s. 609).

4. Tidigare forskning

För att skapa en fördjupad förståelse för volontärturismens komplexitet har en litteraturstudie av tidigare forskning genomförts. Denna syftar till att kartlägga tidigare forskning inom området, med särskilt fokus på individers motiv och drivkrafter till att utföra volontärarbete, den kritik som riktats mot volontärturism samt icke västerländska perspektiv. Det har även inkluderats tidigare forskning utifrån ett ramverk för hållbarhet inom volontärturism. Genom att integrera dessa tematiska områden läggs en kunskapsmässig grund för studiens fortsatta undersökning av hur volontärturismens humanitära insatser förstås och motiveras, samt hur de relaterar till globala maktordningar och hållbar utveckling.

Utifrån sökandet för tidigare forskning kan det konstateras att det inte finns tillräckligt med material som utgår från globala syd och dess invånares egna perspektiv på ämnet. Trots att tidigare forskning kring det kan lokaliseras, finns det betydligt mer forskning som utgår från globala nord. En annan aspekt som dök upp är bristen på huruvida volontärarbete bidrar till faktiskt hållbar utveckling för

samhällena där de genomförs. Utifrån detta vill uppsatsen bidra till en större förståelse för långsiktig utveckling och hur det ser ut på plats, samt större förståelse till drivkrafterna hos volontärarbetare. Trots att det finns forskning kring maktstrukturer kan uppsatsen även bidra till en nyans i hur volontärarbetare uppfattar dessa.

4.1 Motivation och drivkrafter inom volontärturism

Motivationer representerar de bakomliggande drivkrafterna till varför individer väljer att delta i volontärturism. Under de senaste decennierna har ett flertal studier identifierat att dessa motivationer är mångfacetterade och ofta innefattar en kombination av både altruistiska och självcentrerade syften (Wearing & McGehee, 2013).

I sin studie sammanfattar Han et al. (2019, s. 551) tidigare forskning som kartlägger motivationer och drivkrafter till att individer väljer att åka på en volontärresa. Även om vissa variationer förekommer beroende på kontext, har fem centrala motivations-kategorier kunnat urskiljas i flera studier: Den första dimensionen är *altruistiskt samhällsengagemang*, som syftar till viljan att hjälpa andra utan egen vinning. Inom volontärturism innebär detta ett engagemang för att göra gott, exempelvis genom att undervisa, bidra med resurser eller erbjuda praktisk hjälp i lokalsamhällen. Motiven kan vara att visa omtanke, göra skillnad i människors liv eller inspirera andra. Senare forskning bekräftar att detta fortfarande är en viktig drivkraft. Han et al. (2020, s. 6) visar att många unga volontärer uppger ett starkt engagemang för att bidra till värdlandet som en av de orsakerna till att de väljer att åka. I synnerhet framhålls viljan att hjälpa barn eller miljöprojekt som moraliskt motiverande val.

Den andra dimensionen handlar om *personlig utveckling*, vilket avser individens önskan att växa genom nya erfarenheter och att utveckla färdigheter. Volontärturism kan ge möjlighet att stärka exempelvis kommunikationsförmåga, ledarskap och uthållighet, och motiven kan inkludera att utmana sig själv, bli mer självständig eller förbättra sitt CV. I en systematisk litteraturöversikt framhåller Avolio, Prados-Peña och Pardo Piñashca (2024, s. 2) att just personlig och professionell utveckling är de mest återkommande drivkrafterna i volontärturism och att många ser volontärresan som ett tillfälle till självreflektion och personlig mognad.

En tredje central motivation är *utbildning och kulturellt utbyte,* vilket syftar till viljan att få ny kunskap och förståelse för andra kulturer genom direktkontakt med lokala samhällen. Volontärturister söker ofta upplevelser som skiljer sig från vardagen och som erbjuder både äventyr och personlig insikt. Här kan motiven vara att upptäcka nya livsstilar, bredda sitt perspektiv eller lära sig genom praktiska erfarenheter. Han et al. (2020, s. 15) understryker att detta motiv är särskilt starkt bland unga vuxna, som uttrycker en vilja att möta “det verkliga livet” i andra delar av världen. Deras resultat visar att begrepp som “new experiences” och “differente culture/customs” återkommer ofta i enkätsvaren. Många deltagare vill delta i lokala aktiviteter, bo nära lokalbefolkningen och lära sig om sociala och kulturella strukturer i vardagen.

Den fjärde dimensionen, *egoförstärkning,* handlar om individens önskan om självförbättring och inre belöningar, såsom ökad självkänsla, positiv självbild och välbefinnande. Detta kan komma till uttryck genom att individen känner sig betydelsefull, får uppskattning för sitt engagemang och skapar nya sociala relationer. Motiven kan till exempel vara att känna sig behövd, få bekräftelse eller stärka sitt självförtroende. Ali Khan, Khan och Khan (2023, s. 43) visar i en studie från Indien att just den personliga känslan av tillfredsställelse är en stark faktor som påverkar människors intention att delta i volontärturism.

Slutligen återfinns *eskapism* som en femte motivationsfaktor, vilket innebär en önskan att tillfälligt fly vardagen och ta en paus från rutiner och ansvar. Volontärturism erbjuder i detta sammanhang ett avbrott från arbete eller studier och möjliggör en kombination av meningsfullt engagemang och personlig återhämtning. Motiven kan handla om att stressa ner, uppleva något nytt eller finna ny energi i en annan miljö. Ali Khan et al. (2023, s. 40, 43) identifierar eskapism som en starkt

påverkande variabel för reslust. Deltagare uttrycker att volontärresor ses som ett alternativ till vanliga semestrar, ett sätt att koppla bort vardagsstress, men ändå göra något meningsfullt.

4.2 Kritik mot volontärturism och dess maktstrukturer

Här presenteras kritik riktat mot volontärturism i två delar: volontärturismens koloniala arv och white savior complex samt kommersialisering av volontärarbete.

4.2.1 Volontärturismens koloniala arv och white savior-logik

En återkommande kritik i forskningen kring volontärturism rör dess nära koppling till koloniala maktstrukturer och föreställningen om den västerländska individen som en frälsare/hjälte, ofta benämnt som white savior complex. Såväl Bandyopadhyay (2019) som Salvador Almela (2020) visar hur volontärturism bygger på en logik där den vita västerlänningen positioneras som aktiv, god och kapabel, medan människor i det globala syd framställs som passiva, behövande och underlägsna. Denna maktasymmetri har sitt ursprung i koloniala föreställningar om väst som civiliserat och utvecklat, och lever kvar i samtida former där exempelvis västerländska volontärinsatser kan framstå som moraliskt överlägsna handlingar. Samtidigt bör det noteras att denna kritik i stor utsträckning är formulerad inom ett västerländskt akademiskt sammanhang, där forskare analyserar volontärturism utifrån ett kritiskt postkolonialt perspektiv. Detta innebär att forskningen fokuserar på att problematisera volontärers roll, medan perspektiv från samhällen i globala syd som berörs i mindre utsträckning framträder. Vidare finns en tendens att forskningen domineras av studier som betonar negativa aspekter av volontärturism, som maktasymmetrier och en reproduktion av ojämlikhet. Detta kan innebära att exempelvis lokala aktörers uppfattningar eller potentiella positiva effekter av volontärarbete inte ges samma utrymme. Det är därför viktigt att förstå denna kritik som en del av ett specifikt perspektiv, än en heltäckande bild av volontärturism.

Föreställningen om att väst har ett ansvar att hjälpa och vägleda andra delar av världen lever kvar i dagens volontärturism, där individer ofta vill “göra gott” i samhällen de har begränsad kunskap om. Bandyopadhyay (2019, s. 337) kopplar denna hjälparlogik till det koloniala tankesättet, och visar genom intervjuer med volontärer i Kolkata hur de ofta drivs av föreställningar om sin egen moraliska överlägsenhet och ett kall att förändra andra människors liv. Även Salvador Almela (2020, s. 8) lyfter hur volontärturism präglas av det hon benämner *the humanitarian gaze*, ett perspektiv där det globala syd framställs som homogent, sårbart och har ett behov av att bli hjälpt. Genom detta synsätt förstärks bilden av väst som handlingskraftigt och moraliskt överlägset, medan lokala samhällen framställs som objekt för bistånd, snarare än att ses som jämlika samarbetspartners. Genom detta synsätt bekräftas volontärens roll som lösningsbärare, samtidigt som mottagaren ses som ett objekt för hjälp, istället för en person som kan påverka sin egen situation.

Denna kritik återspeglas även i Brace-Govan et al. (2023), som lyfter hur volontärturism i västerländsk media förstärker neokoloniala attityder. Annonser visar ofta vita volontärer som ger materiell hjälp till lokalbefolkning, medan mottagarna sällan skildras som handlingskraftiga eller i en jämlik relation till volontären. Detta bidrar till en reproduktion av white savior-logiken, där västvärlden intar en överlägsen roll. Brace-Govan et al. (2023) pekar även på hur volontärturismens strukturer ofta förvärrar befintliga beroendeförhållanden, där volontärer får erfarenhet och meritpoäng medan de lokala samhällena riskerar att försvagas ytterligare**.**

En central aspekt av white savior-logiken är att hjälparens intention ges större betydelse än mottagarens behov eller röster. Både Bandyopadhyay (2019) och Salvador Almela (2020) kritiserar hur volontärers känslomässiga upplevelser tenderar att stå i centrum och inte de strukturella orsakerna till ojämlikhet. Fattigdom blir i detta sammanhang inte ett problem att förstå i sin historiska och politiska kontext, utan ett inslag i volontärens berättelse om självförverkligande och empati. Den emotionella vinsten för volontären ersätter ofta kravet på hållbar förändring för det mottagande samhället. Här blir det tydligt hur fattigdom används som en del av en upplevelse som går att

konsumera, något som Salvador Almela (2020, s. 6) beskriver som att fattigdom görs till en vara, ett fenomen som även Bandyopadhyay (2019, s. 338) refererar till som “globalisering av lidande”.

4.2.2 Kommersialisering av volontärarbete

Ett flertal studier har belyst hur volontärturism har utvecklats till en kommersialiserad sektor som i allt högre grad styrs av marknadslogik snarare än av lokalt förankrade utvecklingsmål. (Coghlan & Noakes, 2012; Tomazos & Cooper, 2012). Tidigare forskning pekar på att organisationer, oavsett ideell eller vinstdrivande status, ofta anpassar sig till efterfrågan från västerländska volontärer och formulerar sina insatser som attraktiva upplevelser för volontären, snarare än hållbara lösningar på komplexa sociala utmaningar. Detta menar forskare riskerar förskjuta fokus från lokal påverkan till symboliska handlingar för volontären.

Forskare har uppmärksammat hur volontärturismens kommersialisering har förändrat förutsättningarna för både organisering och syfte. Coghlan och Noakes (2012, s. 123–124) menar att utvecklingen är en strategisk anpassning till ökade finansiella krav och konkurrens, där många organisationer börjar använda marknadens logik för att säkra sin överlevnad. Detta yttrar sig bland annat i att program paketeras på ett sätt som tilltalar volontärer, snarare än att utgå från vad som är mest hållbart eller relevant för mottagarsamhället. Tomazos och Cooper (2012, s. 405–406, 412–413) lyfter liknande tendenser och beskriver hur flera aktörer inom sektorn, även de med ideell status, i praktiken verkar på kommersiella villkor. Volontärresor utformas alltmer som turismprodukter, särskilt anpassade för en etiskt medveten konsument.

Ett genomgående tema i forskningen är hur denna kommersiella anpassning försvårat möjligheterna till långsiktig förändring. Taplin et al. (2014, s. 891) beskriver hur temporära insatser utan uppföljning eller lokalt utformade projekt är vanliga inom branschen. Många volontäruppdrag varar endast ett fåtal veckor och genomförs utan eller med en bristfällig utvärdering vilket ifrågasätter hur lokala aktörer involveras i projekt utformningen. Detta skapar en osäker grund för hållbar utveckling och riskerar att leda till att insatserna blir symboliska för volontären själv snarare än substantiella. Enligt Coghlan och Noakes (2012, s. 124) kan detta även leda till att organisationernas legitimitet ifrågasätts, särskilt när det saknas transparens kring hur medel fördelas och vilka resultat som faktiskt uppnås.

4.3 Ett icke-västerländskt perspektiv

Majoriteten av den redan existerande forskningen om internationellt volontärarbete har präglats av ett västerländskt perspektiv, där fokus legat på volontärer från västerländska länder som arbetar i icke-västerländska länder. Det har bidragit till att etablera en bild av volontärarbete som ett västerländskt fenomen, där maktförhållanden ofta följer en nord-syd-linje och där lokala perspektiv och icke-västerländska aktörers roller inte fått samma uppmärksamhet (Polus, Carr, & Walters, 2023a, s. 101–102). Detta förutsätter en kritisk omprövning av existerande modeller samt utvecklingen och implementeringen av nya strategier och ramverk som bättre speglar mångfald och lokal kontext.

Polus, Carr och Walters (2023b) utmanar denna stereotypa bild genom att presentera ett icke-västerländskt perspektiv på volontärarbete, där solidaritet, respekt och jämlikhet framträder som centrala principer inom syd-syd volontärarbete. Dessa begrepp förstås dock ofta delvis på andra sätt än inom västerländska modeller. I icke-västerländska sammanhang betonas horisontell solidaritet som bygger på normer såsom ömsesidighet, samarbete och gemensam mänsklighet, till skillnad från den mer vertikala solidaritet som tenderar att prägla västerländska sammanhang, där en ”hjälpar-mentalitet” och top-down-makthierarkier ofta dominerar (Polus, Carr, & Walters, 2023b, s. 706). Exempel på lokala logiker, såsom det afrikanska konceptet *ubuntu* och peruanska volontärinitiativ baserade på den andiska reciprocitetsprincipen *ayni*, illustrerar hur internationellt volontärarbete i icke-västerländska kontexter ofta betonar gemenskap, gemensamt lärande och långsiktiga relationer snarare än kortsiktiga insatser. Dessa modeller står i kontrast till den prestationsorienterade logik som ofta präglar västerländsk volontärism (Polus, Carr, & Walters,

2023b, s. 706). Vidare är internationellt volontärarbete i många icke-västerländska sammanhang nära sammankopplat med nationell stolthet och kollektiva identiteter, där individuella prestationer inte enbart förstås som personliga framgångar utan som bidrag till det gemensamma bästa (Polus, Carr, & Walters, 2023b, s. 707).

Respekt inom icke-västerländsk volontärism är nära kopplat till kulturell känslighet och utgår från en vilja att erkänna och respektera kulturella skillnader utan ambitionen att förändra eller kontrollera. Till skillnad från västerländska volontärer, som ofta verkar utifrån en expertroll och därmed riskerar att förstärka stereotyper, fokuserar icke-västerländska volontärer på kunskapsutbyte och relationer präglade av deltagande och inkludering. Engagemanget av diaspora som volontärer är en väsentlig aspekt i icke-västerländska länder. Länder som Indien, Filippinerna och Vietnam använder aktivt sina diaspora-nätverk, där volontärer med språkliga band, lokal förankring och kulturell närhet till värdsamhället ofta uppfattas som mer effektiva och engagerade än västerländska volontärer (Polus, Carr, & Walters, 2023b, s. 708). Jämlikhet betonar i icke-västerländska sammanhang likhet och gemenskap mellan volontärer och mottagare. Studier visar att volontärer från globala syd ofta lättare förstår lokala behov tack vare gemensam kultur och levnadsförhållanden, vilket underlättar deras arbete (Polus, Carr, & Walters, 2023b, s. 709).

4.4 Analytiskt ramverk för hållbarhet inom volontärturism

Enligt Gilfillan (2015) är hållbar turism och volontärturism menat att framhäva utveckling och globala orättvisor. Därför är det rimligt att projekt blir utvärderade för deras potential till att bidra till utveckling, välmåendet av samhället och lokalbefolkningen som befinner sig inom projekten. Strukturen och designen av projektet, samt dess syfte bör bli utvärderad för att fastställa om det har potential att bidra till gott utvecklingsarbete. Utifrån ett utvecklingsperspektiv är påverkan på värdsamhället av största prioritet (Gilfillan, 2015, s. 609).

Därför har Gilfillan (2015) skapat ett eget ramverk i syfte att utvärdera hållbarhet, volontärturismprojekt och programdesign. Detta ramverk kan användas för att göra kritiska utvärderingar av volontärturism, ramverket består av fyra kriterier och är kopplade till processer och strukturer av volontärturismprojekt och program. Första kriteriet är att förse med färdigheter som är otillgängliga i den lokala miljön, där volontärer kan göra direkta bidrag till mottagande organisationer med sina kunskaper. Tidigare rapporter visar att mottagande organisationer upplever att de blir introducerade till nya idéer, en utökad interkulturell förståelse och ett utbyte av kunskap och tekniska färdigheter från volontärer till personalen. Däremot kan outbildade volontärer utan särskilda färdigheter bidra till en minskning av lokala anställningsmöjligheter och främjande av beroende, på grund av frivilligarbete. Detta gäller dock båda typer av volontärer, när individer tillhandahåller färdigheter som skulle kunna hämtas från den lokala arbetsmarknaden - bidrar även de till minskning av lokala anställningsmöjligheter. För att designen inom projektet ska bidra till utveckling ska volontärer inte bara bidra med helt nya färdigheter, det borde även vara möjligt för lokalbefolkningen och volontärerna att interagera och lära sig av varandra. För att skapa en jämlik delning av idéer, kunskap, färdigheter och språk.

Det andra kriteriet för att försäkra utveckling och hållbarhet är att projektet är del av ett bredare utvecklingsprogram, detta för att säkerställa långsiktighet och kontinuitet i utvecklingsarbetet. För att garantera utveckling är det nödvändigt att samarbeta med lokalbefolkningen, förstå deras kultur och identifiera underliggande orsaker av underutvecklingen innan lösningar implementeras. Inom volontärturism är det svårt att skapa en långvarig påverkan då projekten oftast är kortvariga. Detta gör det svårt för enstaka individer att få en förståelse för samhället och kunna adressera utmaningarna. Därför borde det finnas aktörer i en projektplats som besitter dessa kunskaper sedan tidigare och kan arbeta med lokalbefolkningen för att kunna strukturera upp en utvecklingsplan. Det är viktigt med ett strukturerat program där volontärturisterna fortsätter på tidigare genomfört arbete för hållbar utveckling. Genom att länka volontärprogram till större utvecklingsprojekt kan volontärturister bidra till ett projekt med långsiktiga ambitioner.

Det tredje kriteriet är att projektdesignen prioriterar fördelarna för mottagarsamhället, där syftet är att säkerställa att projekt utformas utefter lokalbefolkningens behov. Genom volontärturismens pågående kommersialisering har narrativet gått från att prioritera lokalbefolkningens bästa till vikten av volontärens upplevelse. Därför är det viktigt att projekten är utvecklade i prioritering för mottagarsamhällets fördel, för att skapa en positiv utveckling.

Det fjärde är att projekten är initierade och drivna av lokalsamhället, för att skapa hållbar utveckling är det av största vikt att lokalbefolkningen känner sig involverade. Stöttning från lokalborna är viktigt för att projektet ska fortsätta drivas då de värdesätts mer. Med lokalt ägande och involvering tillkommer deltagande, vilket är en väsentlig komponent av utvecklingsarbete. Hållbar utveckling utgår från olika aspekter, från samhällsutveckling till miljöförvaltning, för att dessa aspekter ska bidra med långsiktiga fördelar behöver de bli rotade och vårdade av värdsamhället (Gilfillan, 2015, 612–614).

5. Teoretiskt ramverk

För att analysera volontärturismens roll i relation till globala maktstrukturer och hållbar utveckling har postkolonial teori tillämpats. Detta möjliggör en fördjupad förståelse för hur relationer mellan det globala nord och syd reproduceras inom ramen för humanitärt inriktad volontärverksamhet.

5.1 Postkolonial teori

Postkolonialism definieras av Britannica (2025) som den period eller det tillstånd som präglas av de kvarstående effekterna av västerländsk kolonialism. Postkoloniala perspektiv inom internationella relationer och samhällsvetenskap bör dock inte förstås som en enhetlig teori om hur världen fungerar, utan snarare som ett sätt att tänka om världen. Dessa tillvägagångssätt hämtar sina influenser från en mångfald av källor, däribland antikoloniala idéer från olika delar av världen samt forskning inom historia, filosofi, utbildning, litteraturteori, antropologi och politisk ekonomi. Denna mångfald innebär att postkoloniala teorier inte är homogena. Meera Sabaratnam (2020) sammanfattar i *The Globalization of World Politics* postkolonial teori genom att urskilja tre övergripande nivåer av teoretiskt engagemang: epistemologisk, ontologisk och normativ.

På epistemologisk nivå riktar postkolonial teori kritik mot föreställningen om att kunskap är objektiv eller neutral. Sabaratnam (2020, s. 161) beskriver hur det som betraktas som kunskap, sanning eller människors sätt att se världen, i stället förstås som präglat av koloniala maktordningar, där västerländska tolkningar av världen ges tolkningsföreträde. Den indiska litteraturvetaren Gayatri Chakravorty Spivak (1988, s. 76–77) belyser detta genom begreppet epistemic violence, ett uttryck för hur koloniala strukturer inte bara tystat subalterna grupper, utan också skapat ett kunskapssystem där dessa röster framstår som obegripliga eller icke-legitima. Hennes fråga ”Can the subaltern speak?” handlar därför inte bara om rätten att tala, utan om möjligheten att alls bli hörd och förstådd inom ett västerländskt tolkningssystem. Genom att erkänna dessa röster, menar Sabaratnam (2020, s. 161), utmanas etablerade maktstrukturer och utrymme skapas för andra sätt att förstå världen. Där aktörer i det globala syd kan definiera sina egna behov och utvecklingsvägar.

På ontologisk nivå utmanar postkolonial teori de ofta osynliga föreställningar om vad som räknas som verklighet inom samhällsvetenskapen, exempelvis vilka aktörer som studeras, perspektiv och historiska processer som anses vara centrala. Inom internationella relationer har fokus länge legat på relationer mellan västerländska stormakter, medan erfarenheterna från det globala syd ofta förbisetts. Detta trots att många icke-västerländska samhällen, rörelser och idéer spelat en avgörande roll i att forma den värld vi ser idag. Sabaratnam (2020, s. 163) menar att genom att bortse från dessa perspektiv osynliggörs deras betydelse och inflytande i globala processer, vilket bidrar till en förenklad och västcentrerad världsbild.

På normativ nivå behandlar postkolonial teori frågor om ansvar, rättvisa och etik. Västerländska stater och samhällen framställs ofta som mer betydelsefulla och moraliskt överlägsna än aktörer från det globala syd (Sabaratnam, 2020, s. 163). Sabaratnam (2020, s. 168) förklarar hur denna obalans upprätthåller strukturell ojämlikhet, och postkoloniala perspektiv pekar på hur västvärlden fortsatt profiterar på historiska orättvisor. Ania Loomba (2005, s. 132) lyfter här perspektiv om globalt beroende och ojämn utveckling, där kapitalismen reproducerat koloniala skillnader genom att etablera ett system där vissa regioner blir centrum och andra periferier. Således har denna struktur skapat ett långvarigt beroendeförhållande där koloniala mönster lever kvar i ekonomiska relationer. Detta förklaras som ett resultat av hur kapitalismen historiskt sett har organiserat exploatering och resursflöden och skapat ett världssystem där "avancerade" och "underutvecklade" länder hålls samman och skapat en fortsättning på koloniala maktrelationer.

I Edward Saids bok *Orientalism* (1978) skapades ett inflytelserikt begrepp, orientalism, som visar hur västerländska samhällen har konstruerat bilden av "den Andre", särskilt det österländska, som irrationell, ociviliserad och farlig vilket rättfärdigar koloniala ingrepp och paternalism. Ett besläktat begrepp är eurocentrism. Samir Amin (2009, s. 8–9, 239–240) beskriver eurocentrism som en ideologisk världsbild där Europas historiska utveckling framställs som universell och som det rätta sättet för alla samhällen att följa. Enligt Amin bygger denna idé inte på neutral kunskap, utan på Europas egna kulturella och historiska erfarenheter, som sedan presenteras som allmängiltiga sanningar. Eurocentrismen ger bilden av att modernitet, med världen som rationalitet, demokrati och sekularism, är något som uppstått enbart i Europa, snarare än som ett resultat av globala processer där ojämlikhet och exploatering har haft stor betydelse. Amin menar att eurocentrismen döljer andra samhällens egna historiska vägar och bidrar till att skapa hierarki där Europa framstår som överlägset. Detta synsätt gör att länder i det globala syd ofta ses som "efter" i utvecklingen, trots att den globala ojämlikheten i själva verket är ett resultat av historisk maktobalans. Detta osynliggör andra samhällens historia och kunskapssystem, och förstärker en världsordning där väst dominerar. (Sabaratnam, (2020, s. 168) betonar att vikten av att erkänna och återupprätta marginaliserade perspektiv, särskilt från grupper som kvinnor, landsbygdsbefolkning och urfolk, vars erfarenheter länge har förminskats eller uteslutits ur historien. I ljuset av västs centrala roll i att forma dagens globala strukturer finns det enligt många postkoloniala tänkare ett moraliskt ansvar att erkänna detta arv, och i vissa fall också att utkräva kompensation, särskilt gentemot efterlevande till tidigare förslavade grupper eller samhällen som utsatts för långvarig exploatering (Sabaratnam, 2020, s. 162).

Ett centralt inslag i postkolonial teori är förståelsen av hur makt och kunskap samverkar i konstruktionen av kulturella hierarkier. Michel Foucaults maktbegrepp har fått ett stort genomslag inom detta fält, särskilt idén om makt som en konstant närvaro. Detta är fördelat i sociala praktiker och diskurser än koncentrerat till en enskild aktör eller institution. Makt utövas enligt Foucault inte enbart genom tvingande handlingar, utan främst genom system eller etablerade strukturmönster. Detta innebär att de koloniala maktstrukturerna inte bara är materiella och politiska utan också inbäddade i de sätt som kulturer framställs och förstås. Foucauldianskt perspektiv är därför centrala inom postkolonial analys, där de används för att visa hur koloniala mönster återskapas i nutida diskurser.

Edward Saids teori om orientalism bygger vidare på detta foucauldianska perspektiv. Said visar hur västerländska diskurser om "Orienten" inte enbart beskriver en existerande verklighet, utan aktivt skapar den genom att producera föreställningar som etablerar en hierarkisk relation mellan väst och öst, där den förstnämnda framstår som norm och den senare som avvikelse. På så sätt illustrerar Said hur makt och kunskap samverkar i koloniala sammanhang (Loomba, 2005, s. 57–58). Forskare betonar därför att det postkoloniala inte bör betraktas som enbart något som inträder efter kolonialismen formella slut, utan som ett tillstånd där koloniala strukturer och maktrelationer lever kvar och omformas i nuet (Loomba, 2005, s. 27).

Volontärresor bygger ofta på föreställningar om väst som utvecklat och hjälpgivande, och det globala syd som behövande och passivt, en uppdelning som speglar koloniala idéer om över- och underordning. Genom ett postkolonialt perspektiv tillsammans med Foucaults maktbegrepp kan man

kritiskt granska hur volontärturism riskerar att reproducera dessa maktförhållanden, trots goda intentioner, och därmed förstärka snarare än utmana ojämlikhet.

6. Metod

6.1 Forskningsansats

Detta arbete är baserat på kvalitativ forskningsmetod i form av semistrukturerade intervjuer. Semistrukturerade intervjuer innebär att forskarna utgår från en förutbestämd intervjuguide med övergripande frågor och med friheten att ställa följdfrågor och anpassa ordningen av frågorna under samtalets gång. Detta ger en flexibilitet till både respondenten och forskarna i att prata fritt samtidigt som det finns en röd tråd genom intervjuns gång (Bryman, 2018, s. 563). Flexibiliteten skapas av att det inte finns några fasta svarsalternativ, vilket är viktigt när djupare kunskap sökes än de generaliserbara resultaten från exempelvis enkätundersökningar. Semistrukturerade intervjuer skapar högre trovärdighet när frågorna och intervjuns struktur blir bestämt i förväg som ett ramverk att förhålla sig till (Hjerm et al., 2014, s. 150).

Denna metod blev utvald då kvalitativa intervjuer är lämpliga när syftet är att studera åsikter, attityder och erfarenheter till ett arbete. Det utgör även en flexibel metod och är det vanligaste sättet vid insamling av egna data. Individers erfarenheter och uppfattningar kommer även fram på bästa sätt under en intervju då metoden är mer ingående och undersökande. (Johannessen et al., 2020, s. 135).

6.2 Urval och deltagare

Metoden för urvalet var strategiskt, där målgruppen blev bestämd av författaren i förväg och respondenterna blev rekryterade till en intervju. Syftet med en kvalitativ undersökning är att få fram så mycket kunskap som möjligt och inte generaliserbara resultat. Därför var urvalet strategiskt, istället för att slumpmässigt välja respondenter. Målet är inte att få en representativitet bland människor utan att få in så mycket information som möjligt för att kunna svara på frågeställningarna (Johannessen et al., 2020, s. 104).

Urvalet för studien riktades främst mot individer som deltagit i volontärarbete på ett socialt plan och volontärarbetade i nära kontakt med lokalbefolkningen i mottagarlandet. Dessa respondenter lokaliserades genom tips från olika kontaktnätverk i författarens närhet och togs i kontakt med via sms, Whatsapp och e-post. Urvalet bestod också av representanter från organisationer som är verksamma hos den sändande delen av sektorn inom volontärturism, det vill säga organisationer som organiserar och erbjuder volontärresor till destinationer utomlands. För att lokalisera dessa organisationer gjordes internetsökningar med sökord relaterade till “volontärresor” och “volontärarbete”. De organisationer som valdes ut uppfyllde kriteriet att de skickar individer på volontärresor i utbyte mot betalning.

Vid uppstartad kontakt för samtliga respondenter bestod ett meddelande om information om författaren, syftet med studien, huvudteman i intervjun, samt information om anonymitet och möjligheten att avsluta intervjun när de ville. Totalt kontaktades tio organisationer via e-post, i brist på svar gjordes nya försök att etablera kontakt genom att ringa flera olika organisationer, både svenska och internationella. Därefter skapades kontakt med endast två representanter från organisationer som anordnar volontärresor, medan sju volontärer blev intervjuade, varav en av dem var i ett nytt skede av att anordna egna volontärresor. Intervjuerna varade från trettio–femtio minuter.

Nedan visas en tabell för alla respondenter, vart de var på volontärresa, deras uppgifter samt längden av hur länge de var på plats för en tydligare kontext. Global Impact och True Heart är med för tydlighet, däremot är deras tabeller tomma på grund av att de är organisationer och inte volontärer.

Pseudonym	Plats	Uppgifter	Tid på plats
Emma	Uganda	Utbildningsinsats	3 månader
Emilia	Tanzania	Utbildningsinsats	2 månader
Linnea	Tanzania	Utbildningsinsats & vattenbrunn	3 veckor
Maria	Colombia	Utbildningsinsats i våldsutsatt område	2–3 år
Sara	Mozambique	Fredsfrämjande & ekumeniskt samarbete	4 månader
Simon	Sydafrika & Tanzania	Ekumeniskt samarbete (Sydafrika) & utbildningsinsats (Tanzania)	3 månader (Sydafrika) 4 månader (Tanzania)
Vera	Tanzania	Utbildningsinsats	3 veckor
Global Impact	–	–	–
True Heart	–	–	–

6.3 Datainsamling och bearbetning av material

6.3.1 Semistrukturerade intervjuer

För datainsamlingen tillämpades en semi-strukturerad intervjumetod. Metoden kännetecknas av att intervjuerna genomförs med stöd av en intervjuguide med förutbestämda teman och frågor, samtidigt som samtalet tillåts vara öppet och flexibelt (för intervjuguide; se appendix 1, appendix 2 och appendix 3). Det innebär att intervjuaren kan anpassa frågorna efter respondentens svar, ställa följdfrågor och fördjupa sådant som uppkommer spontant under samtalets gång (Bryman, 2018, s. 565). Denna flexibilitet gör metoden särskilt lämplig för att utforska komplexa fenomen och fånga deltagarnas egna perspektiv och erfarenheter.

Intervjuguiden utformades i nära anslutning till studiens syfte och forskningsfrågor och fungerade som ett stöd för att säkerställa att relevanta teman behandlades i alla intervjuer. Guiden strukturerades kring fyra övergripande teman: motivationer och drivkrafter, värdsamhällets och projektets involvering, hållbarhetsarbete samt upplevda ojämlikheter. Dessa teman identifierades och fastställdes i förväg utifrån studiens problemformulering och teoretiska utgångspunkter, men analysen tillät även utrymme för att nya teman skulle kunna framträda under samtalens gång. Tre separata intervjuguider har utvecklats för att anpassas till de olika typerna av respondenter i studien. En guide riktades till representanter för sändande organisationer som förmedlar volontärresor, en andra guide till en privatperson som både arrangerar volontärresor och som själv har deltagit som volontär, samt en tredje guide till enbart volontärer. Att utforma olika intervjuguider till de olika respondenterna möjliggör en bredare förståelse av volontärturism från flera perspektiv.

Intervjuerna utfördes digitalt och spelades in. Efter att datainsamlingen avslutats har de inspelade intervjuerna transkriberats från ljudfil till text för att möjliggöra en noggrann, systematisk och transparent analys av det insamlade intervjumaterialet. För att effektivisera transkriberingsprocessen

av intervjumaterialet tillämpades AI-verktyget klang.ai. En noggrann genomläsning utfördes för att säkerställa att transkriberingen återgavs korrekt samt för att korrigera eventuella felaktigheter.

Genom att omvandla ljudinspelningar till skriftlig form skapas ett stabilt och hanterbart underlag för vidare tolkning och tematisering av vad intervjupersonerna har sagt (Bryman, 2018, s. 577). Transkriberingen gör det möjligt att återkommande gå tillbaka till deltagarnas utsagor, identifiera språkliga nyanser och jämföra svar inom och mellan intervjuer (Bryman, 2018, s. 577, 579). Att arbeta med både ljud och text minskar risken för feltolkningar, då författarna som undersöker kan säkerställa att analysen bygger på deltagarnas faktiska formuleringar. Transkriberingen blir därmed inte bara ett praktiskt verktyg, utan också en viktig del av analysprocessen som bidrar till att stärka studiens trovärdighet.

6.4 Analysprocess

För att analysera det insamlade intervjumaterialet kommer en tematisk analys att tillämpas i syfte att identifiera återkommande teman, mönster och meningsbärande strukturer i deltagarnas utsagor. Tematisk analys är en kvalitativ metod som möjliggör en djupare förståelse för hur deltagare tolkar, förstår och uttrycker sina erfarenheter (Braun & Clarke, 2006, s. 80). Enligt Braun och Clarke (2006) kännetecknas metoden av sin teoretiska och analytiska flexibilitet, vilket gör den särskilt lämpad för att både följa förutbestämda teman utifrån forskningsfrågor och intervjuguide, samt för att fånga nya insikter som växer fram ur materialet.

Analysen utgår i huvudsak från ett teoretiskt tematiskt tillvägagångssätt, där kodningen är formad av studiens syfte och forskningsfrågor. Denna typ av analys syftar inte till att ge en heltäckande beskrivning av hela datamaterialet, utan fokuserar snarare på att fördjupa förståelsen för specifika aspekter som är relevanta i relation till det teoretiska ramverket (Braun & Clarke, 2006, s. 81). För att inte förbise potentiellt viktiga perspektiv som inte fångas upp av den teoretiskt styrda analysen, integreras även ett induktivt inslag som möjliggör för teman att framträda direkt ur det empiriska materialet. Genom att kombinera teori- och datadrivna analysstrategier tillämpas således ett abduktivt angreppssätt, där analysen sker i en växelverkan mellan teori, tidigare forskning och deltagarnas utsagor.

Analysprocessen utgick från Braun & Clarkes (2006) sexstegsmodell för utförandet av en tematisk analys: Bekanta sig med materialet, generera initiala koder, söka efter teman, granska teman, definiera och namnge teman och sammanställa rapporten. De transkriberade intervjuerna lästes igenom noggrant för att lära känna materialet och få en tydlig helhetsuppfattning. Efter den initiala kodningen jämfördes koderna med varandra utifrån likheter, skillnader och återkommande mönster i intervjumaterialet. Koder som berörde liknande aspekter av volontärarbete grupperades i relation till studiens forskningsfrågor och teoretiska ramverk. Exempelvis grupperades koderna drivkraft, förväntningar, inställning och synvinkel utifrån deras gemensamma fokus på varför individer engagerar sig i volontärarbete och vilka föreställningar de bär med sig. Därefter skapades en sökning efter teman i materialet samt en granskning. Dessa utvecklades därefter och namngavs till temat centrala drivkrafter och förväntningar i volontärarbete. Anledningen till detta var att de koderna alla handlar om hur respondenterna förstår och motiverar volontärarbete vilket hänvisas till forskningsfråga ett. Även koder relaterade till hållbarhet, långsiktig hållbar utveckling, projektens involvering och organisation grupperades utifrån hur respondenterna beskrev förutsättningarna för att volontärinsatser ska få långsiktiga effekter. Dessa koder utvecklades till temat volontärinsatsens hållbarhetsavtryck, vilket i den fortsatta analysen delades upp i underteman, lokal förankring, långsiktighet och uppföljning samt vad räknas som hållbar utveckling. För att underlätta den tematiska analysen användes programvaran Delve, som är utformad för analyser av kvalitativa studier. Delve fungerade enbart som ett strukturerande stöd och inte som ett automatiserat analysverktyg. Tematiseringen utfördes manuellt av författarna och analysverktyget möjliggjorde en strukturerad kodning och tematisering av intervjumaterialet.

De identifierade temana granskades och förfinades sedan i två steg. Först utvärderades teman i relation till de kodade utdragen för att säkerställa att koder som hamnat under ett tema hör ihop på ett logiskt och tydligt sätt. Vid behov justerades teman genom att dela upp eller omformulera dem. Därefter granskades teman mot hela datamängden för att säkerställa att de återspeglade innehållet. Resultaten presenteras med stöd av citat från materialet och tolkas i relation till studiens forskningsfrågor och teoretiska ramverk (Braun & Clarkes, 2006, s. 87)

6.5 Begränsningar

Genomförandet av denna studie kom med en del begränsningar som behöver beaktas vid tolkning av resultatet. En av begränsningarna uppstod i svårigheter att etablera kontakt med relevanta organisationer som erbjuder volontärresor. Hos två organisationer skapades kontakt direkt efter telefonsamtalet. Däremot var det två andra organisationer som lovade återkoppling på mejl men kontakten uteblev fortfarande. Samt försökte kontakt fortsätta att etableras via e-post men resultatet blev detsamma.

Ännu en begränsning var att vissa organisationer uttryckte att de inte hade tid att ställa upp på intervju, då det får liknande förfrågningar flera gånger per år. Det kan även uppfattas att ämnet för studien som är volontärturism kan ses som känslig. Trots det uttrycktes i mejlet att syftet inte var att kritisera eller granska respektive organisationer. Utan intervjuns syfte var att få organisationernas perspektiv på sitt eget arbete. Men den befintliga debatten och kritik kring fenomenet kan ha bidragit till oviljan att delta.

Fler begränsningar i studien utgörs av den begränsade tidigare forskning av ett icke västerländskt perspektiv av volontärturism i ett nord-syd sammanhang, även av den tidigare forskningens brist på hur volontärarbete bidrar till en långsiktig hållbar utveckling. Ännu en begränsning består av att resultatet av intervjuerna baseras på respondenternas egna erfarenheter, därför kan det finnas alternativa tolkningar av det som sägs. Däremot i denna studie, tolkas de utifrån frågeställningarna och teorierna som uppsatsen utgår från. Sammanfattningsvis bör resultaten tolkas med försiktighet då studien bygger på ett begränsat urval och självrapporterade erfarenheter.

6.6 Etiska överväganden

Studien har genomförts i enlighet med Vetenskapsrådets riktlinjer för god forskningssed (2024), med särskilt fokus på att skydda deltagarnas rättigheter och säkerställa forskningens kvalitet och trovärdighet. Eftersom studien inte innebar någon fysisk eller psykisk risk för deltagarna, inte hanterar känsliga personuppgifter och genomfördes inom ramen för en högskoleutbildning, föll den utanför kravet av etisk prövning enligt etikprövningslagen §12 (Vetenskapsrådet, s. 60). Trots detta har det varit av största vikt att studien utformats efter att följa etablerade forskningsetiska principer.

Att inhämta samtycke från deltagande intervjupersoner är ett krav i kvalitativa intervjuundersökningar. Monica Dalen (2015, s. 25–27) beskriver i hennes bok *Intervjuer som metod*, kraven för samtycke och hur man går tillväga, och lade grunden till samtycke och informationsblanketten. Deltagarna rekryterades till studien med information om studiens syfte, hur materialet skulle användas och deras rättigheter som deltagare. Ett skriftligt samtycke samlades in före intervjuerna, där deltagarna informerades om att deltagandet var frivilligt, att de när som helst kunde välja att avbryta sitt deltagande utan några konsekvenser samt att de kommer vara anonyma. Deltagarna informerades även om att intervjuerna skulle spelas in och att endast forskarna hade tillgång till det insamlade materialet.

7. Resultat och analys

I denna del presenteras de teman som identifierats i intervjuerna.

7.1 De centrala drivkrafterna och förväntningarna i volontärarbete

Emma uttrycker att sedan hon var liten har hon alltid haft en idé av att göra en form av volontärarbete i Afrika. Hon reflekterar själv och säger att de kan låta problematiskt men att hon alltid haft en tanke av att hjälpa andra människor. Hon berättar att de alltid varit på hennes att göra-lista och under hennes Erasmus termin fick hon starkare aspirationer till de, antingen humanitärt eller inom utveckling. Respondenten förklarar att under hennes praktik hos ungerska Röda Korset gjorde henne ännu mer inspirerad till det. Hon svarar också att hon inte hade några särskilda förväntningar som orsakade att hon skulle vilja åka. Respondenten bevittnade på sociala medier hur det såg ut där genom en kontakt som hade varit där innan henne, men förutom det ville hon inte sätta några förväntningar för sig själv.

> Kanske kommer det här från postkolonialistiska filmer eller något liknande Hollywoodfilmer, men på något sätt har jag alltid haft tanken att jag skulle älska att volontärarbeta i Afrika från en väldigt tidig ålder. Det fanns bara på min bucketlist och under min Erasmus, som inte alls var kopplad till det, började jag på något sätt få fler ambitioner och motivation att göra något inom den här sektorn, antingen humanitärt eller bara volontärarbete eller i utvecklingssektorn. Så exempelvis hade jag också en kort praktikplats på ungerska Röda Korset, vilket också inspirerade mig. Sedan hittade jag den här möjligheten på webbplatsen för Europeiska solidaritetskåren – (intervju, Emma, 2025, översatt av författare).

Emmas reflektion kring att hennes önskan att volontärarbeta i Afrika han ha formats av ”postkolonialistiska filmer” synliggör hur föreställningar om globala syd inte enbart uppstår genom personliga erfarenheter, utan också genom representationer. Ur Saids (1978) perspektiv kan sådana representationer förstås som betydelsefulla för ”den Andre” konstrueras. Även om Emma inte själv beskriver Afrika som en underordnad plats, visar utsagan hur bilden av Afrika som en plats där västerländska individer kan åka till för att hjälpa kan etableras redan innan den egna erfarenheten av platsen.

Emilia berättar att hennes intresse för volontärresor kommer från en upplevelse när hon åkte till Tanzania med sin gymnasieklass på en studieresa. Under hennes resa besökte de olika områden som väckte känslor hos henne, där hon kände att hon skäms för att man inte gör mer. Utifrån den resan skapades hennes vilja att delta i volontärarbete, där den främsta drivkraften kommer från att vilja hjälpa till. Hon har även startat att arrangera egna volontärresor där hon bevittnar andra människors drivkrafter som även är sprunget ur att vilja hjälpa andra människor och skapa skillnad.

> Alltså, huvudsyftet är att hjälpa, vill jag ändå säga. För det blev så pass, alltså vi gjorde så pass många besök och även i slumområden och sånt där. När vi var där sist. Så det väcktes någonting där i mig. Och jag minns ju flera andra också, vi pratar om det. Att det blir, man blir nästan såhär, man skäms att man inte gör mer på något sätt. Märklig känsla. Men, nej så det var ju absolut för att hjälpa till – (intervju, Emilia, 2025).

Hennes förväntningar var att hjälpa till men hon förstod även att hon skulle fungera där som en resurs, komma med nya idéer och vara en extra hand till dem på plats.

> Vi kom fram till att mycket handlar om att det är lite resurser och att man ska finnas där som resurs. Men det är nästan ännu mer att ge perspektiv och komma med nya idéer. Det är väldigt gamla strukturer och inte så mycket nytänk – (intervju, Emilia, 2025).

Linnea berättar också att hennes främsta anledning till volontärarbete är för att vilja hjälpa andra människor. I hennes fall är en familjemedlem adopterad från ett land i Afrika, hon berättar att hon har sett med sina egna ögon hur vissa har det och hur deras vardag ser ut. Hon berättar att hon sett på barnhem hur det är och att hon länge känt att hon vill hjälpa till på plats på något sätt.

> Och jag har funderat på att volontärarbeta hela mitt liv. Så min bror är adopterad. Så jag har varit i Etiopien och i Afrika tidigare och bara känt när man kommit in på barnhem och sett hur deras kultur är. Och vilken sjuk, vilken vardag de har där nere. Och bara, har jag känt länge att jag vill åka dit och hjälpa till någon gång på plats – (intervju, Linnea, 2025).

Hon berättar att hennes tidigare upplevelse i Etiopien gjorde att hon var inställd till att hon skulle få uppleva tuffa saker, samt att det är en stor kontrast till hur det är hemma i Sverige. De tidigare erfarenheterna skapade stor sympati för henne och under de veckorna hon var på plats för volontärarbetet önskade hon att hon kunde stanna längre och göra ännu större skillnad. Enligt henne själv känns hennes insats som otillräcklig, men att det fortfarande kan göra stor skillnad för de människor hon mötte under hennes resa. Respondenten uttrycker en stark vilja till att fortsätta engagera sig i framtiden och en positivitet till att det ändå finns så många som vill hjälpa andra.

> Bara för att jag hade varit i Afrika och just i Etiopien som är väldigt fattigt tidigare, så gick jag in med en inställning i att jag visste att varje dag skulle man få se någonting som gjorde att man fick gråten i halsen och som skulle vara jättetuff. En jätte kontrast från här hemma. Så jag tror att jag stängde av lite där bara för att inte tycka att det blev för jobbigt. Vilket hjälpte mig lite såklart, men. Att det var så tufft tidigare år när jag varit på plats i Afrika. Då kände jag väl bara att så här ska man inte leva, så här ska man inte ha det. Så den hjälpen, även om man kanske enligt en själv, jag kände jättemånga gånger där under de veckorna bara fan man hade velat göra tio gånger så mycket än det vi gjorde. Alltså enligt en själv kanske det är ganska lite egentligen. Men för dem betyder det ändå så pass mycket. Men jag hade lätt kunnat åka på något liknande volontärarbete igen och det är fantastiskt att det är så många som vill – (intervju, Linnea, 2025).

Marias svar liknar Emmas till en viss del, hennes drivkraft till att delta i volontärarbete grundar sig i att vilja hjälpa till. Däremot berättar Maria att hennes bakgrund också har en del i det, för kontext handlade hennes volontärarbete om att hjälpa till i ett område där mycket våld förekom i Colombia. Respondenten berättar att under hennes uppväxt besökte de ofta ett liknande område som hennes mamma hade bott i. Hon var medveten om sin privilegierade position och ville hjälpa till i liknande områden. Maria fortsätter och hon delar sina åsikter om att man kan göra saker själv och inte bara skylla på hur det ser ut politiskt i landet, utan man måste fråga sig vad man själv kan göra.

> Jag tror att min bakgrund har mycket att göra med det. Min mamma kommer från en region som heter Montes de Maria i Colombia och det är en av de mest drabbade byarna av våld. Vi åkte alltid dit, sedan när det blev en komplicerad situation med våld i Colombia slutade vi att åka dit. [...] Så jag tror att detta har mycket med det att göra, med min familjs kontext. Jag känner att jag, utifrån min position, behövde göra något på något sätt och jag tror det kommer från en medvetenhet om min privilegierade position och en medvetenhet att om du inte gör någonting åt saken så kan du inte förvänta dig att saker kommer ändras. Jag säger alltid, så vad är vår del? – (intervju, Maria, 2025, översatt av författare).

Hon berättar också att det finns ett ego hos volontärarbetare, där vissa har en tro att de är där för att rädda andra. Respondenten erkänner för sig själv att ens ego kan ha en del i att vara med och hjälpa andra, men att det finns något positivt i det. Vilket är när volontären kommer på plats och ser mottagandet från samhället, och ser att deras närvaro har en inverkan på människorna de möter.

> Jag säger alltid att volontärer har lite ego, man tror att de ska rädda någon och på den punkten skulle jag säga att jag förväntade mig att komma dit och göra något för samhället. Men jag tror att det handlar om en del i egot för att vara ärlig. Men å andra sidan, när vi är där och ser mottagandet från samhället, och när de små sakerna vi gör skapar en skillnad så blir det också positivt – (intervju, Maria, 2025, översatt av författare).

Marias utsagor skapar en nyans, när hon beskriver en medvetenhet om den egna privilegierade positionen och erkänner egot bakom viljan att hjälpa, samtidigt som hon beskriver hur mottagandet från lokalbefolkningen bekräftar hennes känsla av betydelse. Detta kan spegla Foucaults idé om hur makt inte bara utövas över andra utan också producerar subjekt som känner sig värdefulla genom att

handla inom färdiga maktstrukturer. Även här blir akten av att hjälpa till ett sätt att skapa mening, vilket i sin tur kan förstärka den västerländska rollen som aktör av utveckling (Loomba, 2005, s. 27).

Sara beskrev sin ursprungliga motivation att delta i volontärarbete främst som ett sätt att uppleva världen. Hon uttryckte att särskilt i unga år finns olika sätt att resa, exempelvis backpacking eller tågluff, men att de alternativen ofta är ekonomiskt otillgängliga direkt efter gymnasiet. Volontärarbete framstod därför som ett mer genomförbart alternativ, särskilt eftersom det erbjöd en kombination av arbete och boende. Respondenten betonade även ett behov av trygghet, vilket gjorde organiserade program mer attraktiva än självständiga resor. Utöver viljan att se världen fanns en önskan om att göra något bra, dock utan ett driv att ”rädda mänskligheten” som hon uttrycker sig. Snarare handlade drivkraften om att kombinera resande med en sysselsättning som gav en känsla av personlig tillfredsställelse och göra något bra. Även om motivet att hjälpa andra framstår som genuint och inte bygger på en uttalad föreställning om att volontären ska ”rädda” andra människor, kan detta förstås i relation till Amins (2009, s. 239–240) kritik av eurocentrismen. Ur ett sådant perspektiv kan föreställningen att den västerländska individen har möjlighet att bidra till eller skapa förändring i andra delar av världen, riskera att förstärka en bild av volontären som en nödvändig aktör i utvecklingsprocessen. Det innebär inte att Saras motivation i sig kan förstås som eurocentrisk, men den illustrerar hur välvilja och föreställningar om att ”göra något gott” kan samexistera med mer underliggande föreställningar om vem som har möjlighet och legitimitet att bidra till utveckling.

> Min drivkraft att åka i första skedet var att se världen lite grann, det finns fler olika sätt att se världen när man är ung. Man kan backpacka, man kan tågluffa och vara ute och resa. Det kände jag att jag inte hade råd med för det första när man är nykommen ur gymnasiet. Det är typ ingen som har råd att göra det själv och då var det såhär okej man kan arbeta utomlands. Men då vill man gärna ha lite förspänt, jag är lite av en trygghetsnarkoman och kan inte bara kasta mig ut. Utan då ville jag hitta något där de ingick både boende och jobb. Jag längtade mig ut ur Sverige och då kände jag att då vill man lika gärna göra någonting bra. Det var väl lite så, det var inget såhär nu ska vi rädda mänskligheten driv. Utan mest att jag ville ut och jag ville må bra över det jag gör, och man mår oftast bra över det man gör när man gör något bra – (intervju, Sara, 2025).

Sara beskriver att hon initialt inte förväntade sig att volontärresan skulle ha någon djupare personlig påverkan. Inför avresan uppfattades upplevelsen mer som en form av ”semester med arbete”, följt av att komma tillbaka till Sverige och återgå till det vanliga livet hemma. I efterhand påverkade erfarenheten respondenten mer än förväntat, bland annat genom att utmana tidigare förutfattade meningar och ge nya perspektiv hos människors livsvillkor. Respondenten lyfte med att möta olika synsätt på frågor som barnuppfostran och hur begreppet rikedom speglas i olika kulturer. Upplevelsen gav reflektioner om skillnader mellan samhällssystem, där hon lyfter socialt skyddsnät och tillgång till specialiserad vård. Exempelvis i Sverige finns det ett utvecklat sjukvårdssystem, men i mottagande landet konstaterar respondenten att det finns en begränsning i sjukvården som bara ger grundläggande vård såsom antibiotika. Sara upplever istället att hennes förutsatta förväntningar inte gavs i uppfyllelse då volontärresan påverkade henne mer än vad hon först trodde.

> Jag tror väl att jag inte skulle förändras så mycket som jag gjorde. Jag tänkte väl att åtminstone inför Mocambique, det var som att åka på semester, fast i arbete samtidigt och sen kommer jag hem. Så återgår man sen till sitt liv som vanligt, jag tänkte inte på hur mycket det skulle påverka mig som person. Delvis för man får möta sina förutfattade meningar, man lär känna folk på ett helt annat sätt och det är spännande att se hur olika man tänker, barnuppfostran och allt sånt där. Vad är rikedom liksom, är det att ha råd att betala hyra, eller är det de samhälleliga, det här skyddsnätet, att man kan ha specialiserad vård som i Sverige till exempel. Men i Mocambique är det inga problem att ta sig till doktorn, men du kommer antagligen bara få antibiotika där, det är inget specialiserat så – (intervju, Sara, 2025).

Simon beskriver sin motivation att delta i volontärarbete som en kombination av att ”rädda världen” och en önskan att utforska den. Respondenten berättar att han studerat samhällskunskap med internationell och politisk inriktning i gymnasiet, där utbildningen inkluderat fältstudier i Kenya. Under sina fältstudier genomfördes olika intervjuer och det var en särskild som han berättar satte djupa spår hos honom. Den upplevelsen uppfattades som omskakande och väckte en stark vilja att

bidra till att motverka liknande livssituationer. Samtidigt fanns en strävan att resa och uppleva världen på ett mer meningsfullt sätt än att exempelvis backpacka i Asien och inte göra något betydande samtidigt.

> Det var nog lite rädda världen komplex men också en vilja att utforska världen. Jag gick en gymnasielinje som hette samhällskunskap med internationell och politisk inriktning och där ingick de i vårt gymnasiearbete att vara på fältstudier i Kenya i tre veckor. Där vi hade flera intervjuer och en intervju var fasansfull, [...] Det var mycket misär i denna intervju. Det satt starka spår i mig och jag ville göra någonting för att göra världen bättre, att folk inte ska få uppleva så fasansfulla saker och sen så det med en kombination av att jag ville utforska världen. Utforska världen på ett meningsfullt sätt än att backpacka i Sydostasien och bara dricka alkohol hela tiden – (intervju, Simon, 2025).

Simon uttryckte att förväntningarna inför volontärresan främst handlade om att få nya perspektiv och utmana sig själv. Respondenten beskriver att denna sträva efter att vidga sina vyer var en central drivkraft och att förväntningarna uppfylldes. Erfarenheterna från Tanzania handlade dock mindre om det praktiska arbete som utfördes och mer om de psykologiska aspekterna av resan. Simon betonade särskilt möten med människor i svåra situationer, både hos lokalbefolkningen och medresenärer från Sverige och ur dessa erfarenheter skapade nya insikter om livsvillkor och materiellt överflöd. Det var dessa möten och reflektioner, snarare än själva arbetsuppgifterna som lämnat störst avtryck.

> Mina förväntningar var väl mest att få nya perspektiv och utmana mig själv och såna saker. Jag är forskare idag och det är en anledning till att jag tycker det är kul att utmana mig själv och vidga mina vyer, de var min förväntan och det uppfylldes definitivt. Sen var det på lite olika sätt, i Tanzania var det mycket psykologiska aspekter som skedde med folk som jag reste med som jag bär med mig mest. Snarare än nödvändigtvis arbetet som man utförde, det var bara en bisak. Men att möta människor i svåra situationer och att det kunde vara så med folk jag reste med från Sverige hade svåra situationer rent psykologiskt, på ett sätt med materialistisk överflöd gjorde att de var, man fick en annan syn på livet – (intervju, Simon, 2025).

För respondenten Vera har intresset för att delta i volontärarbete funnits under en längre tid och grundas sig i en medvetenhet om ojämlika villkor och privilegier som präglar olika människors liv. Utifrån denna insikt väcktes en vilja att bidra själv i syfte att göra en positiv skillnad. Inför deltagandet har volontärarbete framställts positivt, vilket har bidragit till hennes intresse. Veras förväntningar inför resan präglades av en förhoppning om att kunna bidra på ett meningsfullt sätt, särskilt genom sociala medier som har bidragit till att forma en bild av att volontärarbete både är givande och betydelsefullt.

> Jag har alltid velat åka och volontärarbeta någon gång i livet, jag vet att alla människor inte har samma privilegier som andra och jag ville därför bidra med det jag kunde och göra någon slags skillnad [...] Innan jag åkte hade jag hört väldigt gott om att volontärarbeta, vilket gjorde att jag själv blev intresserad av att åka. Jag hade förväntningen att kunna göra någon slags skillnad för att genom sociala medier hade jag sett andra volontärer som inspirerade mig – (intervju, Vera, 2025).

Intervjuerna med företagen bidrog till en insikt i vad de upplever är de vanligaste drivkrafterna till varför individer vill delta i volontärarbete. Svaren liknar varandra till en viss del, det som var gemensamt för de två är ambitionen att skapa skillnad och hjälpa till.

> Nej men kanske hjälpa till, att göra skillnad på något sätt – (intervju, Global Heart, 2025).

> Så jag ska säga att den absolut vanligaste drivkraften är att få ge någonting tillbaka eller känna att man gör någonting, att man kan göra skillnad för någon annan – (intervju, True Impact, 2025).

Utöver detta nämner Global Heart att intentionen att vilja göra skillnad kan uppkomma från en negativ världsbild. När individer upplever att världen känns lite sämre vill de agera för att göra den bättre. Det kan också komma från en plats som grundar sig i sympati för dem som har det mindre

lyckligt ställt än sig själv och att det därför är synd om dem, och att de behöver räddas. Vilket är en anledning till att utföra volontärarbete som visas nedan:

> Men jag tror att intentionen om att göra skillnad, och det kan också vara att man har, ja men ibland så kan det vara att när det är lite sämre i världen så tycker man att man borde göra någonting – (intervju, Global Heart, 2025).

Global Heart tar upp fler upplevda drivkrafter hos volontärer, exempelvis kan det handla om en känsla av att vara behövd. Där individen inte får utlopp för sin roll som människa i vardagen där de är. Människor kan känna sig låsta i sin verklighet, där de inte får eller kan göra det de vill. Respondenten förklarar att inom projekten visar lokalbefolkningen en uppskattning där de ger signaler att volontärens närvaro betyder något för dem. Känslan av att känna sig behövd och vara en del av något kan vara en anledning i att åka på volontärresa. Upplevelsen där volontären mjuknar upp, ser och förstår andra gör att personen känner sig behövd enligt respondenten. Ännu en drivkraft kan grunda sig i en känsla av orolighet, med tidigare finanskriser, covid-19 eller att det är svårt att skaffa jobb. Detta gör det svårt att känna en stabilitet i livet och väljer att ägna sig åt volontärarbete istället.

> Ja, det är en knepig fråga för det är ofta från en känsla av att man tror jag också vill vara behövd om jag ska uttrycka mig så. Man kanske känner att man inte får utlopp för sin roll som människa i den vardag där man är. Man kanske känner sig låst liksom. Man får inte göra det man tycker att man borde kunna göra. Så att det vi har sett, när jag själv och min partner har varit ute och tittat på projekten, så handlar det väldigt mycket om att, när den volontären kommer dit, få den personen, den uppmärksamheten. Det låter lite konstigt men att barnen ger signaler, eller ungdomarna ger signaler om att din närvaro här betyder någonting för mig. Ja, då kan det hända att man gör skillnad. Och sen är det många volontärer som behåller en privat eller personlig kontakt med projekten på olika sätt och det är fine, det får man göra. [...] Men jag tror att intentionen om att göra skillnad, och det kan också vara att man har, ja men ibland så kan det vara att när det är lite sämre i världen så tycker man att man borde göra någonting – (intervju, Global Heart, 2025).

True Impact beskriver drivkrafterna som främst att ge någonting tillbaka och göra skillnad för någon annan. Därefter, att komma åt en upplevelse som inte är möjlig på ett vanligt sätt, som vanlig turist. Detta liknar sig i vad Global Heart även nämnde, vilket var att volontärer vill ha ett alternativ till sol-och-bad-semester och samtidigt känna att de gör något viktigt.

> Så att nummer ett, definitivt att ge någonting tillbaka, att göra skillnad för någon annan. Nummer två, att komma åt en upplevelse som man inte kan göra på ett vanligt sätt, som vanlig turist – (intervju, True Impact, 2025).

Både Global Heart och True Impact beskriver att volontärer ofta har en övertro på sin egen påverkan och bär på orealistiska föreställningar om vad som är möjligt att uppnå under en kort vistelse. Många upplever sig som en avgörande faktor för att utveckling ska ske, snarare än att se sig själva som en tillfällig del av ett större, långsiktigt arbete. Det framkommer även att volontärer ofta har förväntningar på vilka specifika arbetsuppgifter de ska få utföra, vilket inte alltid överensstämmer med projektens behov, de lokala förutsättningarna eller volontärens egen kompetens. Både Global Heart och True Impact berättar att det är vanligt att volontärer uttrycker en önskan om att arbeta med de allra mest utsatta grupperna. True Impact beskriver att det ofta rör sig om föräldralösa barn och att dessa förväntningar kan vara svåra att bemöta eftersom det inte alltid är lämpligt att volontärer arbetar i sådana miljöer. De lyfter också risken att volontärers närvaro i vissa fall kan förvärra barnets situation:

> Man vill hjälpa dem som man tycker det är allra mest synd om – och det måste ju vara barn som inte har någon annan, föräldralösa till exempel. Men det är kanske inte volontärens roll att hjälpa just de barnen, och i vissa fall kan man som volontär till och med bidra till ytterligare separationer eller trauman. Det kan vara svårt att förklara, eftersom många har en förväntan om att verkligen, verkligen få hjälpa till – (intervju, True Impact, 2025).

> Jag skulle vilja jobba med små barn. Sorry, det går inte att peka ut en specifik grupp att arbeta med [...] Vi kan inte säga att du får vara med barn som är extra fattiga, det går inte – (intervju, Global Heart, 2025).

True Impact betonar att volontären är en del av ett större system och inte själva kärnan i utvecklingsarbetet. De ser det som problematiskt när västerländska volontärer åker ut med inställningen att deras närvaro eller arbetssätt är överlägset det lokala. Detta uttrycks tydligt i följande citat:

> Det är hemskt att vi västerlänningar kommer ner med någon inställning om att bara vi finns här så blir det underbart för alla i närheten eller att nu ska vi komma ner och visa er hur man gräver brunnar, för så här gör vi i Västergötland – (intervju, True Impact, 2025).

Global Heart beskriver liknande tendenser, där volontärer ofta har en stark önskan att bidra och att känna sig behövda. De berättar att den uppmärksamhet som volontärer ibland får på plats kan upplevas som ett kvitto på att man gör nytta. Samtidigt uttrycker de att förväntningar på att uppnå en stor förändring under kort tid ofta leder till besvikelse. Dessa uppfattade drivkrafter som organisationerna beskriver, att göra skillnad och ge någonting tillbaka, där moral och självförverkligande binds samman i en volontärresa kan skapa en felaktig bild av globala syd. En bild som upprättar eurocentrismen, att globala syd skulle vara bristfällig och i behov av hjälp från västvärlden. Organisationernas representanter bekräftar denna logik när de betonar volontärens behov av att vara behövd och bli bekräftad av lokalbefolkningen. När Global Heart uttrycker att volontärer vill känna att ”deras närvaro betyder någonting”. Detta kan förstås som en del av det Loomba (2005, s. 130) beskriver som postkoloniala sociala relationer, där koloniala känslostrukturer som medlidande, skuld och ansvar fortsätter att ta plats.

Organisationen understryker vikten av att förbereda volontärer inför resan och att arbeta med att skapa realistiska förväntningar. De ser det som en viktig del av deras ansvar att informera deltagarna om vad som väntar, samt om vad som inte går att garantera:

> Vårt jobb är just det här med förväntningar och information och förbereda och kanske öppna ögonen för den som vill iväg. [...] Att sätta rimliga förväntningar är superviktigt för att det ska bli bra – (intervju, Global Heart, 2025).

True Impact lyfter även volontärens eget ansvar att ta reda på vad volontärarbete faktiskt innebär. De menar att volontärer själva bör söka information innan avresa för att förstå vilken roll de kommer att ha och vad uppdraget kräver, både praktiskt och etiskt.

7.2 Maktstrukturer och postkoloniala perspektiv i volontärarbete

7.2.1 Volontärens position och värde i möte med lokalbefolkningen

Ett återkommande mönster i intervjumaterialet är att volontärerna tillskrivs en särskild position i förhållande till lokalbefolkningen. Detta kommer i uttryck genom såväl särskilt bemötande som föreställningar om att volontären besitter större kunskap eller har större möjlighet att bidra till förändring.

Emilia som varit volontär i Tanzania har en erfarenhet där lokalbefolkningen var väldigt tacksamma för deras hjälp, att de vita glorifieras väldigt mycket. Hon berättar att de kom med nya perspektiv och förslag på rutiner, hon berättar att deras hjälp var väldigt uppskattad. Samt att det är kul att man verkligen kan påverka, just för vi har kommit längre i allt, uttrycker hon.

Emilias utsaga rymmer en dubbelhet, där å ena sidan upplevs volontärernas bidrag som konkret och uppskattat, men å andra sidan innebär den starka uppskattningen att volontärerna tillskrivs en position som överordnad. När deras perspektiv beskrivs som något som för verksamheten framåt kan detta samtidigt bidra till föreställningen att kunskap och utveckling kommer utifrån det globala syd. Detta är ett återkommande tema i intervjumaterialet, där volontärernas erfarenheter präglas av ojämlika maktrelationer mellan aktörer från globala nord och lokalbefolkningen i det globala syd. Dessa

relationer kan förstås genom postkolonial teori, där historiska maktstrukturer fortsätter forma nutida uppföranden (Loomba, 2005, s. 27). Emilias reflektion visar hur volontärinsatser riskerar att reproducera ett narrativ där vita personer positioneras som överordnade, när hon uttrycker sig ”man får liksom dra såhär, vi är lika mycket värda”. Denna utsaga kan tolkas som en medvetenhet om en postkolonial hierarki där lokalbefolkningen konstrueras som underordnad och beroende, medan volontären tilldelas rollen som kompetent och ses som en räddare (Loomba, 2005, s. 57).

> Alltså min erfarenhet också när jag var där så är de ju bara väldigt tacksamma såklart. Och de vita glorifieras väldigt mycket som det är också där. Så det blir ju lite på gott och ont med att de är jättetacksamma och gör nästan vad som helst. Så man känner sig lite såhär, men gud alltså vi. Man får liksom dra såhär, vi är lika mycket värda. Så, det är ju lite tragiskt men ja. Tillbaka till frågan så är de ju bara jättetacksamma. Och även för det här som jag sa tidigare, med de här nya idéerna och perspektiven. Det var ju inte alls tänkt innan att det ska bli en huvuddel på något sätt av arbetet. Men det har de ju verkligen återkopplat på. Och sagt att de har skaffat nya rutiner och sådär – (intervju, Emilia, 2025).

Linnea förklarar att hon inte upplevde en större ojämlikhet, varken i sin egen klass eller för de andra volontärerna på skolan. Det enda som stack ut var fikapauserna, medan de övriga lärarna hade sin paus tillsammans i ett klassrum och drack te, blev volontärerna bjudna till rektorns kontor där de fick ett fint upplägg med egna bullar och te. Enligt henne kändes det som att det var för att göra dem till nöjes och uttrycka sin tacksamhet. Detta visar hur en hierarki kan normaliseras även i en vardaglig kontext, trots att Linnea själv inte upplevde en större ojämlikhet mellan volontärerna och den lokala personalen. Denna situation kan tolkas som enbart ett uttryck för gästfrihet och uppskattning, samtidigt innebär den särskilda behandlingen att volontärerna skiljs ut från de övriga i personalen och ges en privilegierad position. Detta kan förstås ur ett foucauldianskt perspektiv där alla slags grupper i slutändan tyglas av maktstrukturer, där makt inte alltid kommer genom tvång utan genom normaliserade handlingar och förväntningar, i detta fall gentemot volontärerna (Loomba, 2005, s. 58). När de behandlas som särskilt betydelsefulla, genom exempelvis uppvaktning eller privilegier, kan positioner produceras där lokalbefolkningen blir tacksamma mottagare och volontären en aktör med auktoritet. Detta kan även ske när intentionen från volontärens sida är att arbeta jämlikt.

> Det enda var att vi hade en fikapaus varje dag. Och då vet jag att alla lärare var i ett klassrum och drack te. Men vi tre fick gå in till rektorn och huvudlärarens kontor. Och där fick vi en egen tallrik med lite bullar och te. Och där kände vi att de ville pleasa oss lite extra. Och det tänkte vi kanske inte jättemycket på. För dem var det säkert en självklarhet. Jättetacksamma och såhär, men det här är för mycket liksom, det behöver du inte göra. Alla har varit liksom, vad jag har hört av alla så har liksom de gått in med en väldigt liksom, ja men öppenhet och en inställning. Som är såhär, men kör ni på, det låter jättebra. Att de verkligen visat en stor tillit till oss, på ett bra sätt – (intervju, Linnea, 2025).

Vera som var på volontärarbete tillsammans med Linnea och Emilia uttrycker att hon upplevde skillnader i bemötande, hon upplevde en tydlig uppskattning från de människor som de mötte under vistelsen. Enligt den ansvariga som gruppen reste med hade många i lokalbefolkningen aldrig tidigare sett en vit person, vilket bidrog till att vissa betraktade volontärerna som “bättre”. Respondenten berättar att gruppen aktivt försökte bemöta denna uppfattning och förklara att den inte stämde. Till skillnad från Linneas erfarenhet av den särskilda behandlingen beskriver Vera en tydligare hierarkisk föreställning, där lokalbefolkningen enligt organisationens ansvarige såg volontärerna som ”bättre”. Det innebär att maktobalansen inte enbart kan förstås som något som skapas av volontärerna själva, utan också som något som uppstår i mötet mellan olika sociala och historiska positioner (Loomba, 2005, s. 58).

> Ja, det gjorde jag. De människor som vi träffade såg upp till oss. Den ansvariga för organisationen vi åkte med berättade att många av lokalbefolkningen som jag träffade aldrig hade sett en vit människa förut. Han berättade att de flesta såg upp till oss och såg oss som något “bättre” än dem själva. Med den här informationen försökte vi förklara för dem att det inte stämde – (intervju, Vera, 2025).

Enligt Vera är det viktigt att lärande är en central del av volontärarbete och uttrycker att volontärinsatser gör mer nytta än skada. Under sin vistelse upplevde hon en stor värme och

uppskattning från lokalbefolkningen, vilket förstärkte hennes känsla av att insatsen var betydelsefull. Denna erfarenhet gav respondenten ett nytt perspektiv på världen. En särskild kontakt skapades med en kvinna som Vera fortfarande har kontakt med, kvinnan lever tillsammans med sin man och deras två barn och har ekonomiska utmaningar. Det har lett till att respondenten har valt att ge ekonomiskt stöd. Respondenten beskriver denna fortsatta kontakt som viktig och meningsfull, och hon uttrycker en vilja att återvända till Tanzania. Detta för att både träffa familjen och besöka den skola där volontärarbetet genomfördes.

> Jag tycker det är viktigt att vi lär oss. Jag tror volontärarbete bidrar till mer nytta än det gör skada. När jag var i Tanzania fick jag uppleva kärlek och glädje av lokalbefolkningen som uttryckte hur mycket de uppskattade att jag var där. Efter min resa i Tanzania har jag fått med mig ett helt annat perspektiv på världen och jag tror att jag lämnade ett avtryck hos de människor som jag träffade. Jag har fortfarande kontakt med en kvinna som jag träffade i Tanzania. Hon har en man och två barn och kämpar för att klara av det ekonomiskt. Jag har därför fortsatt att ibland skicka pengar till familjen och ha kontakt med dem, vilket jag tror är viktigt. Någon dag kommer jag åka tillbaka till Tanzania och då kommer jag utan tvekan hälsa på dem och den skolan jag volontärarbetade på – (intervju, Vera, 2025).

Emma anser att trots hennes volontärarbete inte levde upp till sina positiva förväntningar eller resultat, anser hon att hennes arbete var mer på den hållbara sidan till skillnad mot vad icke-ideella företag gör. Detta på grund av att de bidrar till attityden att vita människor ska rädda globala syd. Respondenten betonar också att det inte är svart eller vitt, de beror även på de strukturella inom företaget och att hon inte vill sätta alla företag inom en ram.

> Jag tror att mitt projekt, som inte levde upp till de positiva förväntningarna, de positiva resultaten, tror jag fortfarande är på den mer hållbara sidan. För att jag tror att de volontärprojekt som man behöver betala för, de som organiseras av företag är negativt inverkande. De bidrar definitivt till att klyfta på "räddarna", de här vita människor borde rädda de globala syd attityden [...] Men det är inte heller så svart och vitt. Jag vill inte sätta alla företag på samma sida. Det beror också på företagets eller organisationens strukturella verklighet – (intervju, Emma, 2025, översatt av författaren).

Sara berättar också att hon har sett bekanta som åkt på volontärresa och betalar en massa pengar för att få åka någonstans och ta bilder med afrikanska barn och lägga ut på sociala medier och sedan kalla sig själv för volontär. Hon fortsätter och säger att hon är glad över att hon inte hamnade i den fällan utan faktiskt fick göra något betydelsefullt med Svenska kyrkan som hon åkte med. Det som underblåser mycket med volontärarbete enligt henne är White savoir complex, att det placeras en vit människa samt att deras närvaro kommer att välsigna andra. Vilket resulterar i att det riskerar att bli en turistfälla mer än någonting annat, för att volontärer får betala flera tusen kronor för att få vara där för att ta bilder med barn.

Saras resonemang synliggör hur dessa maktrelationer även kan reproduceras genom representationer av volontärarbete. När den vita volontären placeras i centrum av hjälparbete riskerar lokalbefolkningen att reduceras till mottagare av hjälp snarare än aktiva aktörer. Detta ligger nära Sabaratnams (2020, s. 168) resonemang om hur föreställningar om ”den Andre” riskerar återskapas genom relationer mellan globala nord och globala syd. Där globala syd framställs som bristande och i behov av västerländsk hjälp.

> Ja men precis. Jag menar det här afrikanska barnet liksom, det här instavänliga, att man har liksom en grupp med afrikanska barn och så står man där I mitten. Ja. Det är också det som underblåser väldigt, väldigt mycket så här, the white saviour complex. Precis. Att man placerar en vit människa där och ens närvaro kommer välsigna dem på något vis. Alltså, och jag menar då blir det ju bara som en turistfälla mer än någonting annat. Att man behöver betala liksom några 100 för att man får vara där. Och det ju också de typen av fördomar som, eller det är liksom de bilderna som underblåser det som jag tampades lite med precis I början, det här med att man tänker att allting är så jäkla dåligt och tråkigt och att man ska vara redo för att så här, det finns inte vatten någonstans där du kommer bo men det gör det absolut. Och det finns affärer och det finns folk – (intervju, Sara, 2025).

Linnea fortsätter och anser att volontärarbete fungerar bäst när man går in i det med rätt inställning. Om en volontär främst tänker på vad den personen själv ska få ut av upplevelsen snarare än vad man kan bidra med blir det fel. Det kan göra att volontären omedvetet tar över och försöker styra arbetet utifrån sina egna idéer, vilket skapar motsatt effekt och blir meningslöst. Om man kommer in med en ödmjukhet och en vilja att hjälpa till kan man positivt bidra genom att föreslå saker och stötta arbetet, på så sätt blir insatsen mer värdefull och respektfull.

> Alltså, jag tänker, som jag var inne lite på innan, om man som volontär kommer dit och typ tänker att man själv ska få ut mer av det än vad man ska ge, då blir det lite fel. Om man går dit med ödmjukhet och liksom visar att man vill hjälpa till, men på ett sätt som inte får dem att tro att nu ska jag göra på mitt sätt, utan mer visa förslag på nya grejer. Då tror jag ändå att det är positivt och bra att inte bidra till det. Men om man kommer dit och lite så tror att man äger stället och liksom ska få mer av det själv än vad man ska ge dem, då blir det ju helt motsatt effekt och egentligen ganska meningslöst tycker jag i alla – (intervju, Linnea, 2025)

7.2.2 Kulturella skillnader och möten

Ytterligare ett tema i intervjumaterialet är att volontärerna möter normer och arbetssätt som skiljer sig från dem de är vana vid. Detta skapar situationer där volontärerna behöver förhålla sig till frågan om när det är motiverat att ifrågasätta lokala normer och när det finns risk att de utgår från sina egna föreställningar om vad som är rätt.

I Tanzania är det lagligt att utföra barnaga i skolan och detta var något som Emilia ville få stopp för. Respondenten uttrycker att hon har fått ta diskussioner med lärare, där vissa har försökt förstå och andra inte har förstått Emilias perspektiv. I de situationerna har hon upplevt att vissa har blivit irriterade och inte förstår respondentens resonemang.

> Alltså jag har ju tagit några strider med lärare. Vad det gäller det här med våldet. Så att det är svårt. Jag har försökt att så här, jag tror ändå på att reagera. Båda sidor har ju varit ganska upprörda och så. Och de flesta har ju backat och försökt förstå. Men sen finns det vissa som, om man tänker så här, män i medelåldern, har jobbat som lärare i hundra år, alltså ni förstår ju liksom hur det kan vara. Så i det fallet har det ändå varit någon gång att man har känt att man är lite less kanske, man är där och inte riktigt förstår. Men man vill ju inte komma dit, alltså vi har alltid försökt att ha ett snack efter de som vi har blivit upprörda på. Alltså varför vi säger det här. Att det finns en anledning till det – (intervju, Emilia, 2025).

Denna situation synliggör en konflikt mellan olika föreställningar om vad som är ett korrekt förhållningssätt i skolan. Emilias reaktion kan förstås som ett försök att utmana en praktik som hon uppfattar som oacceptabel, men hennes position innebär samtidigt att hon för in sina egna normer i en lokal verksamhet. Detta kan skapa en komplex maktrelation där frågan inte enbart handlar om kulturell skillnad, utan också vem som har rätt att definiera vad som är acceptabelt. Däremot försöker inte Emilia att påtvinga västerländska värderingar, utan enbart föra en dialog på något som hon anser vara fel.

I sin tur berättar respondenten Vera, som var på samma plats med Emilia och Linnea, att volontärerna informerades om att barnmisshandel förekom på vissa skolor i området. Fortsättningsvis kring Emilias dialog med lärare om missnöjet med barnaga upprättades de avtal med de skolor där volontärgruppen skulle samverka för att volontärerna skulle kunna engagera sig i verksamheten. Avtalen innebar bland annat att barnaga inte fick förekomma. Respondenten uppger att detta mottogs olika på olika skolor, då avtalet innebar en förändring av etablerade normer och arbetssätt.

> En annan sak vi fick höra var att det förekom barnmisshandel på vissa skolor. På de skolor vi volontärarbetade på fick rektorerna skriva under ett avtal för att vi skulle hjälpa till på skolorna och avtalet handlade om att barnmisshandel inte fick förekomma. Det här blev bemött olika på olika skolor då detta inte är vanligt för dem – (intervju, Vera, 2025).

Denna förändring institutionaliserades genom organisationens villkor för volontärarbetet. Det innebär att volontärverksamheten inte enbart anpassar sig till den lokala kontexten, utan också kan fungera som en aktör som försöker förändra lokala praktiker. Detta aktualiserar frågan om gränsen mellan att

bidra till förändring och att reproducera en föreställning om att det utifrån även kan tillkomma med kunskap om hur en verksamhet bör bedrivas. Detta kan fungera som ett exempel som Spivak (1988, s.76–77) benämner epistemic violence, ett begrepp som beskriver hur lokala sätt att veta, undervisa och organisera blir underordnade västerländska normer om vad som räknas som ”rätt” eller ”effektivt”. Trots det positiva initiativet kan det förstärka logiken att lokalsamhället saknar både kunskap och handlingsförmåga till dess att någon utomstående kliver in.

Samtidigt visar materialet ett annat förhållningssätt till kulturella och organisatoriska skillnader. Linnea beskriver exempelvis hur hon medvetet försökte att undvika att ta över lärarens roll.

Linnea som var på samma plats som de två tidigare respondenter berättar att hon var noga med att huvudläraren hade det största ansvaret i klassrummet, och att hon bara skulle fungera som stöd. Även om hon märkte att hon var behövd och kunde bidra till mycket var hon tydlig med att huvudläraren skulle instruera henne och vara trygg i sin ledarroll. Samtidigt skapades ett ömsesidigt lärande, hon förklarar att hon lärde sig mycket av läraren och vice versa. I stället för att gå in och ändra en metod direkt frågade hon först om det gick att använda andra metoder för exempelvis rättning av inlämning eller läxor. Vilket skapade ett bra samarbete mellan de två.

> Alltså, på vår skola, där var jag väldigt tydlig med att huvudläraren skulle hålla i undervisningen och jag var liksom där. Om hon behövde en hjälpande hand. Jag märkte att jag var jätte behövlig. Men jag sa verkligen till henne att du säger till vad jag ska göra. Så att hon ändå kände att hon hade ledarrollen, typ. För att det var hennes klass. Men sen märkte jag, för jag lärde mycket av henne, men hon lärde sig mycket av mitt system också. För jag märkte att vissa grejer som hon kanske gjorde i rättning eller hur hon lärde ut kanske inte alltid var jätteeffektivt, typ. Men då istället för att bara köra på det racet direkt utan att kolla med henne så kanske jag frågade. Jag funderar på att göra så här istället. Vad tror du om det? Då kanske hon märkte att det här funkar för barnen och det verkar ju göra att de förstår bättre. Man kunde lära av varandra väldigt mycket, vilket var bra – (intervju, Linnea, 2025).

Linneas förhållningssätt kan förstås som ett försök att hantera den maktobalans som följer av att komma in som volontär i en redan etablerad verksamhet. Genom att låta huvudläraren behålla ledarrollen erkänner hon den lokala aktörens kunskap och auktoritet. Samtidigt innebär hennes berättelse inte att hon helt avstår från att påverka verksamheten. Hon beskriver hur hon föreslog alternativa metoder när hon uppfattade att vissa arbetssätt kunde förbättras. Skillnaderna ligger därmed snarare hur förändring initieras än hur volontären påverkar verksamheten. När Linnea beskriver ett ömsesidigt lärande komplicerar respondenten bilden av volontären som enskild individ med all kunskap. I stället framställer hon sig som både någon som kan bidra med kunskap och som någon som själv lär sig av den lokala läraren. Linneas förhållningssätt visar att det finns en medvetenhet i hur man vill agera, när hon betonar att hon vill ses som en hjälpande hand. Detta agerande kan ses som ett motstånd till konstruerade hierarkier, men det visar också för hur svårt det kan vara att helt undkomma postkoloniala maktstrukturer inom ramen för internationellt volontärarbete (Loomba, 2005, s. 27).

7.2.3 Intersektionella maktpositioner i volontärarbete

När Maria får frågan gällande eventuella ojämlikheter och perspektivet av postkolonialism gällande volontärarbete berättar hon först att det beror på kontexten och att det är en komplex fråga att svara på rak arm. Enligt hennes upplevelse, när hon var styrande över sin egen non-profit organisation, kunde hon se att många bara deltog för att det är något positivt att sätta i sitt cv. Hon berättar också att vissa kanske bara ser sitt deltagande som ett litet sandkorn i sanden, därför kan det bli problematiskt om en volontär anländer och bara gör minimum för sitt eget syfte.

> Men jag tror att det är viktigt att man är medveten, för om du tror att du ska till Colombia och göra något som bara är ett sandkorn i sanden, att man inte bryr sig och bara gör det minsta som krävs. Exempelvis om du känner att volontären i slutändan inte bryr sig, eller gör det för att det finns något bakom det, att fylla upp sitt cv och sedan gå in i något annat – (intervju, Maria, 2025, översatt av författaren).

Maria berättar också att det finns en term för västerlänningar som kommer till globala syd, denna kallas för “vit barbie”. Däremot är inte denna term exklusiv för folk i globala nord, utan kan användas när man ses komma från en privilegierad position, oavsett vart man kommer ifrån. Dessa typer av personer är alltså vita människor som gör volontärarbete men enbart kommer från en plats av att fullfölja sitt ego och ta bilder för att sedan lämna utan att tänka på det långsiktiga arbetet. Hon förklarar också att hon själv kan uppfattas som en “vit barbie” fast hon kommer från Colombia, detta är på grund av hennes privilegierade position. I hennes arbete försöker hon vara respektfull men för andra kan det ses som respektlöst att främja utbildning när lokalbefolkningen kämpar för att få i sig vatten.

> Vi har ett skämt i Colombia, det handlar inte bara om människor från globala nord, jag kan också vara en vit barbie. Vi kallar dem för en vit barbie för att de kommer folk och tänker att detta är jättebra för sin självbild, tar ett foto och sedan lämnar [...] Jag försöker att vara respektfull, för jag lever ett helt annat liv, jag har tillgång till utbildning medan de har svårt att få vatten. Skulle jag säga till dem hur de ska leva och vad deras prioriteringar är, för utbildning är inte en prioritet. Det blir här det blir svårt och man tänker att man går något jättebra men i slutet så sätter man upp en vägg istället, så jag kan också vara en vit barbie – (intervju, Maria, 2025, översatt av författaren).

Marias resonemang visar att maktpositionen inom volontärarbete inte enbart kan ske utifrån en geografisk eller nationell tillhörighet. Hon beskriver även hur hon, trots att hon själv kommer från Colombia, kan uppfattas som en ”vit barbie”. Detta på grund av de privilegier hon har tillgång till, som exempelvis utbildning och ekonomiska resurser. Hennes resonemang problematiserar därmed en förenklad uppdelning mellan volontärer från det globala nord och mottagare i det globala syd. I stället framstår privilegium för henne som något som kan ta sig olika uttryck och som behöver förstås utifrån individens position i den specifika kontexten. Marias resonemang kan relateras till Amins (2009, s. 8–9, 239–240) kritik av eurocentrism. Om västerländska föreställningar om utveckling och vad som utgör ett ”rätt” samhälle. Det Maria uttrycker i hennes citat är inte att hon själv är ”vit” utan att hon har andra privilegier som kan orsaka att hon uppfattas som en ”vit barbie”.

Maria beskriver hur utbildning kan framstå som en självklar prioritet för henne samtidigt som lokalbefolkningen kan ha mer akuta behov, exempelvis tillgång till vatten. Där synliggörs hur föreställningar om utveckling kan vara kontextbundna. Det som uppfattas som ett positivt bidrag av volontären behöver därmed inte överensstämma med vad som uppfattas som mest akut i den lokala kontexten.

Vid frågan om Sara reflekterat över eventuella ojämlikheter eller maktskillnader mellan henne som volontär och de människor hon mötte under sin resa ifrågasätter hon först vad som menas med makt. Enligt henne är makt intersektionellt och betonar vart en vit kvinna står sig i makt jämfört med en svart man. Hon berättar däremot att hon fick en del fördelar för att hon stod ut så mycket, hon upplevde att hon blev uppvaktad i början och att man blev en valuta som folk gärna ville ha.

> Ja, maktskillnader, det är också väldigt olika på vad man menar med makt. Finns ju liksom olika, ja men så här, det är väldigt intersektionellt eller vad man säger för man står ju ut väldigt mycket som vit kvinna. Medan en, ja men så här, vart någonstans i makt står man sig mot en svart man, etc. Så man fick ju absolut en massa fördelar för att man stod ut så pass mycket. Man kunde också märka att man blir ju lite uppvaktad också litegrann. Man märker gärna att så här, jag tror att man blev lite av en valuta som folk gärna ville ha på nå vis. Så det var ju så här, då får man också tänka så här, är det för att jag har makt eller är det för att jag inte har makt som man blir sedd på ett visst sätt – (intervju, Sara, 2025).

Saras resonemang komplicerar ytterligare bilden av volontärens maktposition. När hon reflekterar över sin position som vit kvinna beskriver hon att hon både kunde få fördelar och samtidigt behövde förhålla sig till andra former av makt och underordning. Hennes resonemang illustrerar hur makt inte kan förstås som en egenskap om en person antingen har eller saknar. I stället förändras maktpositionen beroende på vilka sociala positioner som möts. Sara beskriver exempelvis att hennes hudfärg gjorde henne särskilt synlig och gav henne fördelar, samtidigt som kön och relationen till andra personer

påverkade hur denna position tog sig i uttryck. Återigen kan Michel Foucault användas för att förklara detta, där makt inte utövas enbart genom tvingande handlingar, utan även genom system eller etablerade strukturmönster. Däremot genom Saras resonemang inte enbart via hennes hudfärg, utan också via hennes kön och relation till andra personer (Loomba, 2005, s. 27).

Simon, som har arbetat som volontär via Svenska kyrkan i Tanzania och Sydafrika, resonerar till frågan om reflektion över ojämlikheter och maktskillnader mellan honom som volontär och de människor han mötte under sin resa. Han reflekterar att hans ekonomi kunde varit en faktor till en ojämlikhet och bidra till en maktobalans, där han berättar att vuxna människor i hans omgivning frågade om att låna pengar för att klara av sina utgifter. Han berättar att den stora reflektionen är att bistånd inte är svart och vitt, utifrån hans uppväxt, har han trott att bistånd enbart är positivt men att det inte är något han anser längre. Utan att det finns en problematik när det bara är ren bistånd, exempelvis om man kommer till ett land och hjälper till så kan det lätt bli ett white saviour complex och genom detta så lär inte sig det lokala samhället att stå på egna ben.

> Sen fanns det de som var lite mer rika. Jag var ju mycket rikare än alla dem och jag var ju 22 eller 21. Så det är såklart att det var väldigt speciellt. Och att ha många vuxna människor som frågar mig om jag kan låna dem pengar för att de ska klara av sina utgifter efter att vi bara känt varandra i några månader, det är väldigt speciellt. Och jag tror egentligen den stora reflektionen är att bistånd är verkligen inte svart på vitt. Jag har växt upp med att bistånd är enbart positivt. Men det tror jag inte heller. Jag tror att det är viktigt för folk. Det är samma sak som att när folk växer upp, det är klart att det är jättebra att man får hjälpa sina föräldrar fram tills att man är 18 men sen måste man lära sig stå på sina egna ben liksom. Man ska kanske inte likställa det med barn – (intervju, Simon, 2025).

Enligt Simon bidrog han inte till detta utan mer att han skapade relationer till folket där och att det i sig är något positivt. I själva ojämlikhet- och jämlikhetsperspektivet för han personligen ansåg han att eftersom volontärarbetet var via kyrkan så fanns det så mycket gemensamma beröringspunkter att hitta tillsammans, det blev lite som att man spelar fotboll och då är man ett lag. Han betonar att i Sydafrika finns det redan stora skillnader inom landet, men detta var inget han bidrog till. Medan i Tanzania var det inte lika stora skillnader och han upplevde ingen ojämlikhet där. Han återkopplar till ekonomiaspekten också och trots att han är ung så återstår stereotypen att han har en stark ekonomi och att den aspekten kunde finnas i vissa relationer men att det fortfarande var många fina interaktioner som var väldigt vardagliga.

> I Sydafrika fanns det ju, men i Sydafrika är det så stora skillnader inom landet. Där kände jag inte att jag bidrog till det så mycket heller. Men i Tanzania, där fanns det verkligen det här. Det var inga vita i närheten och det var inte så ojämlikt – (intervju, Simon, 2025)

Medan Sara främst reflekterar över hur kön och hudfärg påverkade hennes position, berättar Simon den ekonomiska dimensionen av makt. Trots sin unga ålder beskriver han hur hans ekonomiska situation gjorde honom rikare än de människor han mötte. Att personer äldre än honom frågade om pengar efter de känt varandra en kort tid gjorde denna ekonomiska skillnad särskilt tydlig för honom. Simons utsaga visar att ekonomiska resurser kan skapa en maktposition även när volontären inte själv uppfattar sig som en auktoritet. Pengarna blir en resurs som påverkar relationen mellan volontären och lokalbefolkningen och skapar förväntningar som volontären behöver förhålla sig till. Ur ett postkolonialt perspektiv kan detta förstås som skillnaden mellan individens intentioner och de strukturer som volontären är en del av. Att volontären inte avsiktligt skapar ojämlikheten innebär inte nödvändigtvis att den privilegierade positionen saknar betydelse för relationen till lokalbefolkningen (Loomba, 2005, s. 132).

Sammanfattningsvis visar dessa utsagor att volontärens maktposition är komplex och kan formas av flera faktorer som ekonomi, hudfärg, kön, utbildning och geografisk position. Makt framstår därmed inte som något som volontären antingen besitter eller saknar, utan något som kan förändras beroende på kontext och relation där mötet sker. Samtidigt visar materialet att volontärerna själva kan vara medvetna om sina privilegier utan att nödvändigtvis uppleva att de bidrar till de strukturella ojämlikheter som finns i samhället. Detta ligger nära ett postkolonialt perspektiv där fokus inte enbart riktas mot individers intentioner, utan mot hur historiskt framvuxna maktstrukturer kan reproduceras

genom samtida relationer. I materialet framträder dock även försök att medvetandegöra och problematisera dessa positioner, vilket innebär att volontärskapet inte enbart kan förstås som en reproduktion av koloniala maktstrukturer (Loomba, 2005, s. 27, 57–58).

7.3 Volontärinsatsens hållbarhetsavtryck

7.3.1 Lokal förankring och ägarskap

Ett återkommande mönster är att volontärens roll begränsas av projektens lokala behov än volontärens egna önskemål. Där volontären inte framställs som den aktör som definierar vad som ska göras, utan som ska fungera mer som en resurs.

Maria var volontär i 2–3 år och uppfattar sin roll som en form av en bro mellan organisationen och lokalsamhället, där hennes deltagande består av att vara i fältet, förstå folkets behov och ha möjligheten att samtala med lokalbefolkningen. Det handlar också om en fördjupad förståelse för deras situation och levnadsförhållanden. Genom dessa möten kunde hon ta del av hur människor uppfattar henne som volontär, men även hur de uppfattar organisationen i fråga och denna förståelse är för henne central för hållbarhet och för social utveckling. Skapandet av denna typ av förtroendebaserad bro kräver en lyhördhet för folket, men är samtidigt en avgörande förutsättning för att insatserna ska få långsiktig betydelse.

> Jag tänker att det är typ av en bro, jag tänker att bidraget är att vara en länk mellan samhället, vara på fältet, förstå behoven, ha möjligheten att prata med folk, det är även att förstå situationen och vara medveten om hur de lever och vad för möjlig uppfattning de kan ha om mig eller organisationen. Så jag tror att för att skapa en hållbarhet och för en social utveckling behövs en sådan bro som man behöver bygga försiktigt – (intervju, Maria, 2025, översatt av författaren).

Sedan lyfter även Vera fram betydelsen av att ha rest med en lokal organisation, då detta enligt respondenten bidrog till att insatserna bättre utgick från lokalbefolkningens behov.

> Jag tror också det var väldigt bra att jag åkte med en lokal organisation som visste vad som var nödvändigt för lokalbefolkningen – (intervju, Vera, 2025).

True Impact berättar att de lokala organisationerna är de som styr all projektplanering och lägger upp projekten utifrån deras behov. Ansvaret som ligger på denna organisation är att hitta rätt samarbetspartners, förmedla hållbara projekt och säkerställa att de gör nytta. De berättar också att alla projekt de jobbar med är lokalt förankrade och att personalen på plats enbart består av lokalbefolkningen. Sedan hjälper volontärerna till, de är inte där för att ersätta någon. De säger vidare att trots att lokal för undervisning finns, saknas de ekonomiska resurserna för att driva skolan och att undervisningen bara sker under halvdagar. När volontärarbetare kommer och undervisar underlättas de ekonomiska ansträngningarna samtidigt som barn får en utbildning. Detta säger True Impact:

> Om vi tar ett skolprojekt nu som exempel, så finns kanske skolan redan, men de har ekonomiska problem att driva skolan, de har inte tillräckligt med lärare, de har för små lokaler, ofta i södra Afrika så är det bara undervisning på förmiddagar för att alla elever ska få plats, och eftermiddagar så att säga [...] så att skolorna har bara halvdagsundervisning eller eleverna har bara halvdagsundervisning. [...] Så att de kan se ut på lite olika sätt men alla projekt jag jobbar med är helt lokalt förankrade, de anställer bara lokalbor så de anställer inte mig eller någon som kommer från Sverige – (intervju, True Impact, 2025).

Företaget True Impact beskriver hållbar utveckling som en grundläggande princip i verksamheten. Detta tar sig uttryck i att samtliga projekt planeras, drivs och genomförs av lokala organisationer, som enligt True Impact själva är bäst lämpade att identifiera behoven i sina samhällen. Samarbetet med dessa lokala aktörer har pågått i över 15 år och ses som en central del i att bygga långsiktighet och förtroende.

> Det är de lokala organisationerna som styr all projektplanering, lägger upp projekten. Vad jag gör egentligen är att förmedla hållbara projekt och däri ligger att utvärdera att det är hållbart och att det är projekt som gör nytta och så vidare. Det är det ansvaret som ligger på oss. Att hitta rätt projektorganisationer och att följa upp dem efterhand då. Och de är helt lokalt förankrade – (intervju, True Impact, 2025).

För att säkerställa att volontärernas insatser bidrar till, snarare än hindrar, lokal utveckling, är det de lokala organisationerna som avgör vilka uppgifter volontärerna får delta i. Särskild hänsyn tas till att volontärer inte ersätter lokal arbetskraft, utan fungerar som ett komplement till befintliga strukturer. Arbetet utformas med målet att stötta snarare än styra, och att bidra till en utveckling som är långsiktig och lokalt förankrad. True Impact exemplifierar detta genom sitt fokus på utbildningsinsatser, där volontärer fungerar som stöd i klassrum snarare än att ta över lärarrollen. Organisationen betonar att deras arbete inte handlar om att erbjuda ensidiga biståndsinsatser, utan om att stärka lokalsamhällets kapacitet över tid.

Både True Impact och Maria representerar en syn där hållbarhet inte enbart skapas genom att volontärer ”gör mycket”. Utan att hållbarhet skapas genom att volontären integreras i lokalt förankrade strukturer inom de kontexter de befinner sig i.

Sedan berättar Global Heart att deras syfte är att delge information till volontären. Exempelvis hur det ser ut på plats, vad uppgifterna kan bestå av, hur de ska bo och hur man tar sig runt om de vill göra aktiviteter utanför arbetet. Där volontärernas uppgifter anpassas till projektets behov, och att enskilda personer inte kan kräva eller önska specifika uppgifter. Detta berättar Global Heart om deras roll:

> Så vi i vår roll är bara ett beskrivande av vad som sker där och vad som finns där och hur det ser ut. Och ibland försöker jag säga, men så här stora är klasserna och det är de här lektionerna som man kan vara med i. Till exempel idrott eller engelska eller någon musik eller någonting sådant. Men att gå in och säga vad man ska göra eller att en volontär skulle säga att “jag vill bara göra idrottslektioner” det går inte – (intervju, Global Heart, 2025).

Dessa utsagor kan förstås som ett försök att förskjuta det västerländska tolkningsföreträdet från volontären till de lokala aktörerna. Ur ett epistemologiskt postkolonialt perspektiv är detta betydelsefullt eftersom Sabaratnam (2020, s. 161) problematiserar vilka aktörer som ges möjlighet att definiera behov och utvecklingsmöjligheter. När de lokala organisationerna själva identifierar vilka insatser som behövs utmanas föreställningen om att volontären från det globala nord kommer med den kunskap eller de lösningar som krävs. Samtidigt är det inte entydigt att denna ordning innebär att den västerländska makten av tolkning helt försvinner. True Impact beskriver exempelvis sin egen roll som att identifiera och förmedla ”hållbara projekt”, samt att utvärdera om projekten gör nytta. Även om projektens innehåll enligt respondenten utgår från lokala behov, behåller den sändande organisationen en position där den bedömer vilka projekt som kan förmedlas till volontärer. Det lokala ägarskapet innebär därför inte nödvändigtvis att maktrelationen mellan globala nord och globala syd försvinner. Utan att den tar sig i form i andra uttryck.

7.3.2 Långsiktighet och uppföljning

Utifrån Emmas reflektioner bedömer hon att hennes insats hade en mer långsiktig hållbar effekt än exempelvis den medicinska uppsökande verksamheten som finns inom Europeiska solidaritetskåren och var ett parallellt projekt samtidigt som hon lärde ut elever. Hon var i Uganda i tre månader och har fortfarande kontakt med flera av hennes tidigare elever. Hon berättar att vissa av dem har sedan dess fått en anställning eller fortsatt sina studier, flera har även valt att sikta mot högre utbildning. Hon anser att den funktion hon hade bidrog till att eleverna kunde behålla sin position inom utbildningssystemet och undvika att hamna utanför det. Emmas utsaga kan även relateras till Sabaratnams (2020, s. 163) ontologiska kritik, som riktar uppmärksamhet mot vilka aktörer som ges en central position i förståelsen av globala processer. När Emma beskriver sin egen position som ett verktyg för elevernas fortsatta utbildning placeras volontärens insats i centrum för berättelsen om förändring. Det innebär inte nödvändigtvis att eleverna framställs som passiva, men utsagan visar hur

volontären kan ges en framträdande roll i berättelsen om utveckling. Ur ett postkolonialt perspektiv blir det därför relevant att fråga om utveckling främst förstås som något som görs för lokalbefolkningen eller som något som skapas av lokala aktörer själva.

> Jag tror att det var hållbart, i alla fall mer hållbart än den medicinska uppsökande verksamheten och mer långsiktigt. Jag har fortfarande kontakt med mina studenter lite då och då och vissa av dem har fått ett jobb, vissa har fortsatt sina studier och vissa siktar på högre utbildning. Så jag tror att min position var ett bra verktyg för dem att inte hamna utanför utbildningssystemet – (intervju, Emma, 2025, översatt av författaren).

Angående långsiktigt arbete, resonerar Emilia kring vad för respons hon får av volontärerna, hon nämner att hon vill att samarbetet ska vara under en lång period. Däremot att det beror mycket på volontärernas respons och om folk vill åka dit. Hon förklarar hur fokuset har legat på att starta upp detta initiativ, och att det har tagit hennes fokus och tid i stället för att reflektera/arbeta med frågorna om huruvida hennes arbete bidrar till en långsiktig hållbar utveckling. Däremot förklarar hon också att drömmen är för att hennes resor ska fortsätta och bidra till en förändring och att de som åker med henne vill bidra till en långsiktig förändring. Denna utsaga kan visa hur begreppet ”hållbar utveckling” används utan att dess innebörd eller kriterier för långsiktig förändring är nödvändigtvis tydligt definierade. Ur ett postkolonialt perspektiv kan detta väcka frågan om vem som ges tolkningsföreträde att definiera vad som utgör utveckling och hållbarhet som tidigare nämnt (Sabaratnam, 2020, s. 161).

> Men sen, alltså drömmen är ju att det ska fortsätta såklart, och att man ska känna att de som åker dit ändå vill bidra. Någon vill gräva vattenbrunn, någon vill samla in pengar och förbättra på olika sätt. Jag tänker att man kan koppla det till hållbar utveckling på något sätt ändå. Men det är ett brett begrepp, så jag tänker på vilka andra sätt. Jag har verkligen inte tänkt så mycket på det alltså – (intervju, Emilia, 2025).

Linneas egen uppfattning om hur hennes vistelse bidrog till en hållbar utveckling för samhället berättar hon att hon visste redan innan hon skulle åka att hennes vistelse skulle kännas för kort. Resan varade i tre veckor och hon hade tankar om att det kan bli svårt för barnen, med ständig förändring. Respondenten kände att det inte var rättvist mot barnen att vara där i tre veckor och önskade att man hade kunnat vara där mycket längre. Hon jämför det med när man var liten och själv tyckte det kändes jobbigt när olika lärare slutade och började.

> Jag visste redan innan jag åkte att tre veckor inte kommer att kännas tillräckligt. För det är lite så, så är det ju för barn i allmänhet, att förändring inte alltid är bra. Så typ förskoleklass här i Sverige. För när man går ett år i skolan och har en lärare och sen ska man byta. Alltså det är bättre att hålla sig till samma. Så tre veckor kände jag lite, ja, men nu kanske jag kommer att vara med de här barnen i 15 dagar och sen ska jag åka och då kommer de tänka såhär. Ja, nu lämnar hon. Och så är det säkert för många barn där att det kommer liksom volontärer om och om och om igen och att man inte riktigt hinner bilda de här relationerna och på det planet kanske inte det är jätte hållbart – (intervju, Linnea, 2025).

Linnea betonar också att det kan vara svårt att få till en hållbarhet i insatserna, särskilt om man bara är där en kort stund. Därför anser Linnea att volontärer ska stanna längre, exempelvis en hel termin för att kunna göra mer långsiktiga och betydande skillnader.

> Men alla ser såklart väldigt olika på det och det är svårt också det här med hållbarheten då, i kombination med detta. Om man typ åker som vi gjorde i tre veckor. Jag hade kanske mer sett att man, om man ändå är där, typ en termin. Så att man verkligen kunde göra stora skillnader – (intervju, Linnea, 2025)

Linnea berättar också om ett projekt gällande installering av en vattenbrunn i en by utanför Arusha, Tanzania. Det projektet var mer ett långsiktigt projekt än de med att utbilda barnen i skolorna. Detta på grund av att de var där så kort tid men vattenbrunnen kommer att vara kvar även fast volontärerna inte är på plats. Hon berättar att invånarna i byn bestod av cirka 350 familjer, och att tidigare har de fått spendera hela dagar för att hämta vatten på en annan plats.

> Sen vattenbrunn projektet blir ju lite annorlunda. Det blir ju verkligen hållbart på lång sikt för väldigt många. För vi byggde den i en by där det bodde 350 familjer, tror jag. Och så har de ju gått tidigare, flera kilometer, flera gånger i veckan. Med sådana tankar och jätte små barn har de gått och burit på de här och hämtat vatten och gått hem och så har det tagit en hel dag. Så där gjorde vi verkligen något hållbart i längden. Medan i skolan kanske det inte blir på lika lång sikt. Så det är svårt – (intervju, Linnea, 2025).

Simon beskriver att volontärarbetet i Tanzania i samarbete med Svenska kyrkan präglades av en stark känsla av gemenskap och delad tro. Respondenten framhöll skolan som han volontärarbetade på som betraktades som en av de bästa i landet, vilket hade byggts genom ett samarbete mellan den lokala kyrkan och Svenska kyrkan. Den lokala kyrkan beskrivs som en central aktör i det lokala samhället, med bidrag till både utbildning och sjukvård. Samtidigt uppmärksammades utmaningar kopplade till långsiktig hållbarhet, då investeringar som gjorts för flera årtionden sedan inte alltid hade följts upp med tillräckligt underhåll.

> Jag skulle säga att i Tanzania och Svenska kyrkan kändes det att det verkligen var, man märkte att det fanns det här vi delar tro. Det var en av de bästa skolorna i Tanzania och som Svenska kyrkan hade bidragit till och den lokala kyrkan framförallt hade bidragit till. Det var den lokala kyrkan som hade byggt den tillsammans med Svenska kyrkan. Den lokala kyrkan bidrog ju enormt mycket till utvecklingen där […] Lokala kyrkan hade så mycket positivt och hjälpte till väldigt mycket i samhället. Sen var det som sagt det problematiska med, det investerades mycket för några årtionden sen men det har inte varit så bra underhållning, till exempel kranar utan vatten – (intervju, Simon, 2025).

Simons erfarenhet problematiserar föreställningen om vad som krävs för att en insats ska vara långsiktig. Att bristande underhåll orsakat kranar utan vatten, kan visa hur ett försök till en lång tidsmässig kontinuitet inte alltid innebär långsiktiga resultat. Detta kan vara intressant att jämföra med Linneas utsaga om vattenbrunnen, den kommer att finnas kvar men hur ska den underhållas och vem bestämmer hur hållbart det är egentligen? Ur ett postkolonialt perspektiv på normativ nivå kan detta relateras till frågan om ansvar och makt (Sabaratnam, 2020, s. 168). Om utvecklingsinsatser organiseras genom externa aktörer uppstår frågan om vem som ansvarar för att de investeringar som görs kan upprätthållas över tid. Simons erfarenhet visar att själva genomförandet av en insats inte nödvändigtvis innebär att de förutsättningarna som behövs för att upprätthålla den skapas. Det visar en begränsning i biståndslogik där fokus riskerar att hamna på själva insatsen än på de lokala strukturer som krävs för att den ska kunna vara långvarig. Detta kan skapa en obalans, där globalt beroende och ojämn utveckling leder till ett fortsatt förhållande av beroende där koloniala mönster lever kvar mellan globala nord och syd (Loomba, 2005, s. 132).

Inom involveringen hos projekten ombads respondenterna för de sändande organisationerna att förklara om det finns en utvärdering och uppföljning för projekten. Samt hur det samarbetet ser ut mellan organisationerna och lokalbefolkningen.

True Impact uttrycker vikten av att ha en noggrann ordning hos projekten för att volontärer ska kunna följa upp tidigare arbete. Det är viktigt att ha en plan för vad som behöver åtgärdas för att kunna se resultat. För att göra det möjligt att följa ett projekts utveckling under flera års tid för att se dess effekter i lokalsamhället. True Impacts uppfattning är att alla volontärer lämnar en utvärdering till dem på plats innan de åker från projektplatsen. För att de ska kunna följa upp hur det kan förbättras, eventuella brister och samtidigt ge återkoppling till volontären. Vidare uppger True Impact att den sändande organisationen skickar ut utvärderingar till deltagare efter avslutat arbete. Dock sker det sällan återkoppling, eftersom deltagandet i denna utvärdering är frivillig:

> Jag tror att alla organisationer jobbar med, alla volontärer lämnar en utvärdering innan de åker därifrån med just de här frågorna. Och både för hur de kan bli bättre, men också om det har varit något som inte har funkat, som inte har framkommit under tiden, så vill de ju gärna veta det för att kunna faktiskt antingen återkoppla till den volontären eller för framtiden ändra. Jag gör också, skickar ut utvärderingar, men det är ganska få som väljer att fylla i dem, för det är frivilligt – (intervju, True Impact, 2025).

Till skillnad från de individuella volontärernas kortvariga vistelser beskriver True Impact långsiktighet som något som kräver kontinuitet, planering och uppföljning. Genom att dokumentera vad som behöver åtgärdas och följa projektens utveckling över flera år försöker organisationen skapa en kontinuitet som inte är beroende av den enskilda volontärens vistelse. Detta innebär att volontären inte framställs som den primära aktören för långsiktig förändring för organisationen. I stället placeras ansvaret hos organisationen och lokala aktörer som finns kvar efter att volontären lämnat projektet. Detta skiljer sig från Emmas beskrivning, där hennes egen position framstår som ett viktigt verktyg för elevernas utveckling. Materialet visar därmed olika förståelser av volontärens roll. Där ena rollen gör volontären till en aktör av förändring, och den andra som en tillfällig resurs inom den lokala kontexten.

Global Heart berättar att de har en löpande utvärdering som görs av deras samarbetspartner i respektive länder där de erbjuder volontärarbete. Där de på plats har ansvar för kvalitén och placeringen av volontärer. Utvärderingen som sker, tar sig i uttryck av direktkontakt med den etablerade kontaktpersonen på projektet. Ibland kan det vara samma person för ett eller flera projekt om det finns en nära anknytning till varandra på ett geografiskt sätt. De säger också att de själva har ansvar för volontärerna, där de har utvärderingar som ska fyllas i efter resan med några frågor. Däremot är denna utvärdering i syfte i hur de som sändande aktör kan förbättra sig, det uttrycks att det främst handlar om volontärens intressen har blivit mötta under resan. Detta tydliggör vad som sades:

> Utvärderingen görs, vi har direktkontakt med den som är kontaktperson på projekten och det kan ibland vara en och samma person för ett eller flera projekt om de ligger i nära anslutning till varandra rent geografiskt. Men själva utvärderingsdelen som är mer löpande, det görs av vår samarbetspartner i de respektive länderna. Så de har ansvar för kvaliteten och placeringen om man säger så. Och sen har vi ansvar för volontärsidan, så vi har utvärderingar för de som reser. Så att när man har kommit hem så får man några frågor. Det är inte jättemånga. Jag kommer inte ihåg hur många exakt det är just nu. Men då får man ett mejl och sen så vill vi gärna att man svarar på dem om vad du har gjort och om du har mött de förväntningarna. Var det som du trodde? Vad var bra, vad var mindre bra och så vidare – (intervju, Global Heart, 2025).

Ur ett postkolonialt perspektiv väcks frågan om vem som har möjlighet att definiera vad som räknas som utveckling och vilka resultat som ska betraktas som värdefulla. Medan True Impact betonar uppföljning och lokalt förankrade projekt, betonar Global Heart värderingsmässiga förändringar och Emma framhäver utbildningsmässiga resultat. Vilket ger uttryck att det inte finns en enhetlig förståelse av vad en långsiktig hållbar insats innebär. Sabaratnams (2020, s. 161–163) resonemang kan här användas för att synliggöra hur definitioner av utveckling inte är neutrala, utan påverkas av vilka perspektiv och kunskapsformer som ges legitimitet.

Sammantaget visar materialet att långsiktighet inte enbart handlar om hur länge en volontär är på plats, utan om hur ansvar, kunskap och förändring organiseras efter att volontären lämnat. Respondenterna beskriver både individuella volontärinsatser, organisatorisk uppföljning och lokalt förankrade strukturer som betydelsefulla för långsiktiga resultat. Samtidigt framträder en spänning mellan föreställningen om volontären som en aktör som bidrar till utveckling och behovet av att utvecklingen ska kunna fortsätta oberoende av volontärens närvaro. Ur ett postkolonialt perspektiv synliggör detta en central fråga, om volontärarbete ska utmana än reproducera ojämlika relationer behöver fokus inte enbart ligga på vad volontären kan åstadkomma under sin vistelse. Utan även på vilka aktörer som ges möjlighet att definiera och upprätthålla förändringen över tid (Sabaratnam, 2020, s. 161).

7.3.3 Förståelse av hållbar utveckling

Ett återkommande mönster i materialet är att respondenterna har olika uppfattningar om vad som kan betraktas som ett hållbart resultat av volontärarbete. Hållbar utveckling förstås i relation till konkreta förbättringar, som utbildning, hälsa och tillgång till rent vatten. Dels i relation till långsiktiga förändringar i form av relationer, värderingar och förändrade perspektiv. Samtidigt framkommer en

osäkerhet kring vad hållbar utveckling faktiskt innebär och hur volontärinsatser kan kopplas till Agenda 2030.

Emma uttrycker att hennes arbete bidrog till vissa av Agenda 2030 målen, exempelvis att utbildning var ett centralt område som hon bidrog till. Därtill fanns även inslag av hälso- och sanitetsarbete, då hon även deltog i den medicinskt uppsökande verksamheten. Genom dessa aktiviteter fick hon möta lokalbefolkningen och stötta organisationens läkare, vilket utbredde hennes engagemang utöver utbildningsinsatserna.

> Jag tänker exempelvis att utbildningen jag framförde passar in i det och ingår i ett mål. Jag bidrog också till hälsa och sanitet, för att jag också deltog i den medicinskt uppsökande verksamheten. Där hade jag möjligheten att engagera mig med det lokala folket och hjälpa läkarna av organisationen och gav ut medicin så det var också bra – (intervju, Emma, 2025, översatt av författaren).

När Emilia som både agerat tidigare som volontär och i nuläget anordnare av volontärresor om hur hon ser verksamheten som en del av hållbar utveckling och om den förhåller sig till Agenda 2030, uttrycker hon en mer osäker hållning till hållbarhet:

> Det här är ju väldigt nytt nu och spontant så det har ju inte tänkt så mycket alls ska jag ärligt säga. Mer att det ska gå ihop allting. […] Jag försöker verkligen tänka på den här hållbara utvecklings-frågan. Alltså jag är så himla oinsatt i det där. Man skäms nästan över det – (intervju, Emilia, 2025).

Emilias utsaga synliggör en dimension av den postkoloniala problematiken, hur samtal om hållbar utveckling används, reproduceras och samtidigt förblir oreflekterade. När hon beskriver att hon ”är så himla oinsatt”. Hon berättar att hon inte reflekterat över hur sitt arbete kan främja en hållbar utveckling, men ändå placerar sig själv i rollen som någon som ska bidra till det. Detta speglar hur västerländska aktörer ofta förutsätts vara kompetenta och legitima även utan kunskap, och koloniala stereotyper om européer och “de Andra” (Loomba, 2005, s. 67).

Emilia berättar att hon önskar att hon hade större kunskap om de globala målen och att det är viktigt att prata mer om. Däremot har hennes fokus störst legat på att få ihop en bra och strukturell volontärresa.

> Jag kan önska egentligen att jag hade bättre inblick i det och det skulle ju vara häftigt att prata mer om det, även med dem som åker och så. Men nu har det mest varit att få ihop det på något sätt – (intervju, Emilia, 2025).

I Linneas utsaga framkommer det inte om de globala målen är något de jobbat med på plats. Däremot kunde hon relatera deras insatser de fick gjort till olika mål, exempelvis mål 6: Rent vatten och sanitet gällande vattenbrunnen, samt mål 1: Ingen fattigdom. Linnea uttrycker att hur mycket de än gör eller vad för resurser de har med sig upplevs det för henne att det inte är tillräckligt.

> Vattenbrunnen har såklart varit delaktig i det med rent vatten, fattigdom där. Även om vi tog med jättemycket kläder och mat och så till byn och till skolorna, kom med skolmaterial och grejer. Men det räcker ju inte så långt tyvärr. Så där blir det en så liten del – (intervju, Linnea, 2025).

Vera berättar att utifrån hennes egna erfarenheter bedömer hon att volontärarbetet hade en positiv påverkan på lokalbefolkningen och bidrog till en mer hållbar utveckling i området. Efter insatsen hade det skapats förbättringar i deras vardag, exempelvis genom ökad tillgång till rent vatten och olika gåvor de fick. Även på skolorna hade volontärarbetet en stor betydelse, som avlastning för personalen samtidigt som de hade ett aktivt ställningstagande mot barnaga framfördes och implementerades under tiden volontärerna var på plats. Responsen Vera upplevde var en stark känsla av uppskattning och glädje, mötena med människorna hon lärde känna under perioden lämnade ett intryck som hon aldrig kommer att glömma. I frågan om Agenda 2030 målen svara hon likadant som Linnea, att det var inget de arbetade med på plats men att ni i efterhand kan se att de bidrog till vissa mål.

> Ja, jag tror att volontärarbetet gjorde en stor skillnad för lokalbefolkningen och att vi bidrog till en hållbar utveckling genom att många människor fick det lite bättre efter att vi hade varit där. De fick det bättre med till exempel rent vatten och gåvor, att vi underlättade för dem på skolorna, att vi införde förbud mot barnmisshandel på skolorna och den glädjen de kände mot oss. De människor jag träffade utstrålade en sådan glädje som jag aldrig kommer glömma – (intervju, Vera, 2025).

Linnea problematiserar omfattningen av volontärernas bidrag, till skillnad från Vera som ser att hon skapade en positiv påverkan och bidrog till en hållbar utveckling. Detta kan kopplas till Sabaratnams (2020, s. 161) kritik på normativ nivå, där postkolonial teori riktar uppmärksamheten mot frågor om ansvar, ojämlikhet och vilka former av utveckling som ses som önskvärda. Linneas reflektion synliggör att det finns en risk att volontärens begränsade insats framställs som en lösning på problem som egentligen är mer omfattande. Volontärarbetet kan bidra till konkreta förbättringar och behöver inte nödvändigtvis förändra strukturella förhållanden som ligger bakom problemen. Vera har en mer positiv uppfattning om volontärarbetets betydelse, hon beskriver även den uppskattning hon upplevde från lokalbefolkningen som en del av volontärarbetets positiva betydelse.

Här skiljer sig Veras förståelse från Linneas genom att hon i högre grad bedömer volontärarbetets resultat utifrån upplevda förbättringar i människors vardag. Samtidigt är det intressant ur ett postkolonialt perspektiv att hennes bedömning av vad som utgör en förbättring i stor utsträckning utgår från hennes egen erfarenhet av vad volontärerna åstadkom. Det kan väcka frågan om vem som får definiera vad som är ett bättre liv och vilka förändringar som bör betraktas som utveckling. Här blir Sabaratnams (2020, s.163) epistemologiska perspektiv relevant, eftersom det synliggör betydelsen av vilka aktörers kunskap och perspektiv som ges auktoritet i definitionen av utveckling.

Sara uttrycker att de gjort skillnad på de sociala och ekonomiska aspekterna. Hon beskrev hur ett projekt, skapandet av ett ungdomskontor, hade fått ökad synlighet och att lokalbefolkningen på så sätt hade blivit medveten om Svenska kyrkans engagemang som respondenten representerade i det mottagande landet. Sara framhåller att projektet upplyste lokalbefolkningen om att de kan hjälpa till med andra projekt, med organisationens nätverk och kontakter, vilket i sin tur kan främja den fortsatta utvecklingen i området. Detta betraktades som ett uttryck för att ta socialt och ekonomiskt ansvar. Däremot kunde respondenten inte identifiera några miljömässiga förbättringar, eftersom miljöfrågor inte hade varit ett uttalat fokusområde i projektet. Även detta kan kopplas till Sabaratnams (2020, s.163) epistemologiska perspektiv som blivit beskrivit tidigare.

> Socialt och ekonomiskt skulle jag säga att man gjort skillnad, att de blivit bättre, det var inte så många som visste om att det var Svenska kyrkan som hjälpte till med det här projektet med ungdomskontoret till exempel. Att upplysa folk att det var vi, och att vårt stift har ganska mycket kontakter och sånt och vi kan hjälpa till med andra projekt på så sätt. Så det är att ta ett socialt och ekonomiskt ansvar att bidra till den utvecklingen framåt. Men miljömässigt vet jag inte riktigt för det är inte så mycket miljötänk generellt, så där finns det inte så mycket att förbättra. Det var inget som vi hade som inriktning åtminstone, utan det var mer det sociala av det – (intervju, Sara, 2025).

Global Heart visar på en annan syn på hållbarhetsarbete och Agenda 2030. De arbetar inte aktivt med eller kommunicerar kring Agenda 2030 i sin verksamhet. Det beror delvis på att det riskerar att förstärka volontärers förväntningar om att deras insats ska göra en mer betydande skillnad. Han menar att ju mer man betonar volontärens roll i förändringsarbete, desto större risk finns det att individen upplever ett ansvar som inte är i linje med den faktiska uppgiften. Istället beskriver Global Heart att hållbarhet i deras arbete ofta handlar om värderingar snarare än konkreta, långsiktiga strukturer.

> Långsiktigheten tror jag mer handlar om mjuka värden än att du till exempel tänker på att den här skolan ska funka i tio år. Utan det är mer värderingar och sätt att se på världen, värderingsfrågor skulle jag säga – (intervju, Global Heart, 2025).

Global Heart beskriver att de aspekter som främst kopplar deras verksamhet till Agenda 2030 och hållbarhetsfrågor är de demokratiska värdena. Han lyfte särskilt yttrandefrihet, korruption, HBTQ-rättigheter och synen på demokrati som återkommande teman i samtal mellan volontärer och

lokalbefolkning. Dessa värderingsmässiga skillnader ses som centrala, och det är just dessa mjuka värden, snarare än konkreta strukturer, som utgör den mest relevanta kopplingen till hållbar utveckling i deras arbete.

Vid frågan om True Impact på något sätt inkluderar Agenda 2030 i deras arbete, uttrycker de att dem inte aktivt marknadsför Agenda 2030 eller har det som ett specifikt ramverk, men att de arbeten de gör ändå bidrar till de globala målen:

> Ja, alltså det gör vi ju eftersom ett av målen är utbildning, ett annat är att man ska kunna försörja sig själv. Ett tredje handlar om mat och rent vatten och så vidare. Många av dem finns redan med i projekten. Jag är bättre på den tidigare målen som kom förra omgången, för då hade vi med det på hemsidan. [...] Men absolut så finns kopplingen med och det känns som att man kan bocka av ganska många saker som vi jobbar med. På vissa skolor så lär de ut Agenda 2030 lokalt – (intervju, True Impact, 2025).

Global Heart representerar en annan förståelse av hållbar utveckling. Till skillnad från respondenter som kopplar volontärarbetet till konkreta mål i Agenda 2030 betonar organisationen ”mjuka värden”, som värderingar och människors sätt att se på världen. Detta kan förstås som en bredare definition av hållbarhet där förändring inte alltid mäts genom materiella eller institutionella resultat, utan genom möten, relationer och förändrade föreställningar. Global Heart beskriver exempelvis samtal om demokrati, yttrandefrihet och andra samhällsfrågor som centrala delar av verksamheten. Däremot om volontärer från det globala nord förväntas bidra med eller diskutera vissa demokratiska värderingar kan det innebära en risk för att västerländska föreställningar om demokrati och samhällsutveckling ges status som universella. Detta kan kopplas till Amins (2009, s. 239–240) begrepp eurocentrism, där föreställningen om att den västerländska individen har möjlighet att bidra till eller skapa förändring i andra delar av världen riskera att förstärka en bild av volontären som en nödvändig aktör i utvecklingsprocessen. Det kan därför vara relevant att fråga om dessa värderingar presenteras som ett utbyte mellan jämlika aktörer eller om volontären indirekt positioneras som bärare av vissa önskvärda värderingar. Samtidigt ska det inte automatiskt tolkas som att Global Hearts arbete reproducerar eurocentrism. Däremot är det intressanta att organisationen försöker undvika att framställa volontären som någon som ska ”rädda” eller förändra lokalsamhället, men när demokratiska och andra värderingar förs in i mötet finns det en möjlighet att vissa kunskaper och värden ges större legitimitet än andra.

True Impact beskriver istället en mer konkret koppling mellan verksamheten och Agenda 2030. Organisationen menar att flera av projekten redan omfattar områden som utbildning, försörjning, mat och rent vatten. Detta skiljer sig från Emilia, som uttrycker osäkerhet kring vad hållbar utveckling innebär. Materialet från samtliga intervjuer visar att hållbar utveckling inte förstås på ett enhetligt sätt, utan konstrueras olika av organisationer och volontärer. Ett postkolonialt perspektiv gör det möjligt att problematisera denna variation genom att rikta uppmärksamheten mot vem som ges tolkningsföreträde att definiera utveckling. Även vilka former av kunskap som legitimeras och vilka förändringar som ses som önskvärda.

8. Diskussion

Syftet med denna studie är att undersöka drivkrafterna hos volontärarbetare, mer specifikt socialt och samhällsinriktat volontärarbete. Studien ämnar att belysa hur arbetet för volontärarbetare bidrar till långsiktig hållbar utveckling och i vilken utsträckning dessa insatser uppfattas som ett meningsfullt bidrag till global hållbarhet utifrån Agenda 2030. Vidare hur dessa insatser uppfattas av aktörerna i studien kan bidra till en reproduktion av postkoloniala maktstrukturer. För att besvara detta har tre forskningsfrågor formulerats:

8.1 Drivkrafter och motivationsdimensioner

Den första forskningsfrågan lyder: Vilka drivkrafter beskriver aktörer bakom volontärers engagemang inom volontärarbete?

Resultaten visar att organisationer ofta uppfattar volontärers motivationer som altruistiska, med stark betoning på viljan att hjälpa till och göra skillnad. Samtidigt framkommer även självcentrerade motiv, såsom personlig utveckling, livserfarenhet eller behov av återhämtning. Bland volontärerna själva varierar skälen från att vilja se världen och uppleva självförverkligande till att förena resande och bidra till något gott. För vissa bottnade valet i social rättvisa, då vissa erfarenheter ledde till ett behov av att hjälpa andra. Men mest handlar det om en kombination av båda.

I tidigare forskning presenterar Han et al., (2019) fem dimensioner som utgör grunden till individers motivation till att åka på volontärresor. Dessa är altruistiskt samhällsengagemang, personlig utveckling, utbildning och kulturellt utbyte, egoförstärkning och eskapism. I resultatet kan det dras kopplingar till alla dessa dimensioner. Den vanligaste drivkraften är att hjälpa till och göra skillnad, vilket relaterar till den altruistiska dimensionen då det syftar till att hjälpa andra utan egen vinning. Detta blev också redogjort som en förväntning, där en central uppfattning är att göra så stor skillnad som möjligt och att volontären är en avgörande faktor för utveckling. Denna uppfattning är välvillig, men riskerar att framstå som ”white savior complex”, vilket är en term som härstammar från koloniala maktstrukturer och hänvisar den vita västerländska individen som en hjälte som ska ”rädda” andra i det globala syd. Detta överlappar en annan förväntning som var att arbeta med de mest utsatta grupperna, vilket förstärker bilden av att västerlänningar besitter denna ”vita hjälte”-mentaliteten (Bandyopadhyay 2019).

Samtidigt kan denna tolkning problematiseras. Forskning inom postkoloniala perspektiv, som Bandyopadhay (2019), visar att föreställningar om att göra skillnad riskerar att reproducera ojämlika maktrelationer genom det som benämns som “white saviour complex”. Detta tyder på en spänning mellan olika forskningsperspektiv, medan Han et al., (2019) i huvudsak framställer volontärers motivation som altruistisk och positiv, menar Bandyopadhay (2019) på att samma drivkrafter också kan förstås som en del av bredare historiska och strukturella maktförhållanden. Därmed kan volontärers intentioner tolkas som både välvilliga och problematiska, beroende på vilket teoretiskt perspektiv som tillämpas.

Personlig utveckling är ännu en drivkraft i resultatet och är den andra dimensionen, där deltagare införskaffar nya kunskaper och färdigheter. Den tredje dimensionen, utbildning och kulturellt utbyte nämns också i resultatet. Ett utbyte av andra idéer, kulturer och en förståelse för hur andra människor lever kan ge ett nytt perspektiv på sin egen livssituation och kan uppfattas som en drivkraft. Ännu en dimension är egoförstärkning, som står för en individs önskan om inre belöningar. I deras engagemang uppstår en ökad självkänsla och positiv självbild. Detta korrelerar med intervjuresultaten då fler förväntningar och drivkrafter är att känna sig behövd och vara del av något. Vilket går i linje med Marias utsaga om att trots det finns ett altruistiskt engagemang för volontärarbete finns det fortfarande en del av sitt ego inkluderat i det. Dessa förväntningar om att känna sig behövd kan resultera i ett narrativ om självförverkligande och Salvador (2020) anser att utsatta samhällen riskerar att reduceras till något som kan konsumeras, där volontärers arbetsuppgifter ofta inte överensstämmer med lokala behov eller deras egen kompetens. Tillsammans med Bandyopadhay (2019) lyfter Salvador (2020) hur volontärers intentioner ofta ges större vikt än mottagarnas faktiskt behov, vilket gör de utsatta för att användas som ett emotionellt verktyg för volontärerna.

Den sista motivationsdimensionen kan även relatera till upplevda drivkrafter. I resultatet klargörs det att känslan av att känna sig fast och fly sin verklighet är en anledning till volontärresa. Det beskrivs att individer som inte får utlopp för sin roll som människa på platsen de befinner sig i kan vilja byta miljö, för att de känner sig fast och låsta i sin verklighet hemma. Volontärresor ses som ett sätt att bryta vardagens struktur, ett temporärt sätt att komma undan livets rutiner och ansvar. Detta överensstämmer med eskapism där motiven kan innehålla viljan att finna ny energi i en annan miljö och uppleva något nytt i en annan kontext (Han et al., 2019).

8.2 Reproduktion av postkoloniala maktstrukturer

Den andra forskningsfrågan lyder: På vilka sätt reproduceras eller utmanas koloniala maktstrukturer i volontärarbete i globala syd?

Resultatet i studien visar tydliga mönster som i hög grad ligger i linje med tidigare forskning om volontärturismens kopplingar till postkoloniala maktstrukturer. Studien svarar på detta via intervjupersonernas egna utsagor i erfarenheter av ojämlikhet eller skillnad i behandling. Utsagorna består av att volontärerna behandlats som särskilt betydelsefulla genom uppvaktning eller privilegier, detta kan producera positioner där lokalbefolkningen blir tacksamma mottagare och volontären en aktör med auktoritet. Detta kan även ske när intentionen från volontärens sida är att arbeta jämlikt. I vissa fall sätts volontären i centrum och kan skapa koloniala narrativ om "vita räddare" och reproducerar en diskurs där globala syd framställs som bristande och i behov av västerländsk hjälp. För att jämföra detta med tidigare forskning är en återkommande kritik i forskning kring volontärturism dess nära koppling till koloniala maktstrukturer samt föreställningen om den västerländska individen som en hjälte. Bandyopadhyay (2019) och Salvador Almela (2020) resonerar om hur volontärturism bygger på en logik där den vita västerlänningen positioneras som god och kapabel, medan människor i det globala syd framställs som behövande och underlägsna. Denna diskurs har ursprung i koloniala föreställningar och lever kvar i nuet där volontärinsatser kan framstå som moraliskt överlägsna handlingar. Detta syns tydligt i exempelvis Emilias utsaga om tacksamhet och Linneas utsaga om anpassning från lokalbefolkningen, vilket förstås i relation till hur tidigare forskning beskriver volontärens roll som hjälpare och mottagarens roll som passiv och beroende.

Även i denna studie framträder hur denna hierarki normaliseras i vardagliga handlingar, till exempel genom särskild behandling, vilket liknar det "humanitarian gaze" Salvador Almela (2020) beskriver. Respondenternas reflektioner över det "instavänliga afrikanska barnet" förstärker ytterligare de visuella narrativ Brace-Govan et al. (2023) beskriver och menar att det reproducerar bilder av det globala syd som sårbart och väst som räddare. Det faktum att deltagarna i studien känner igen och problematiserar dessa narrativ visar samtidigt på en ökad medvetenhet, något som delvis skiljer sig från Badyopadhays (2019) resultat där volontärers självkritik framkommer mer sporadiskt.

8.3 Perspektiv på hållbar utveckling

Den tredje forskningsfrågan lyder: På vilket sätt ser aktörer inom volontärarbete att deras insatser kan bidra till en långsiktig hållbar utveckling?

Samtidigt visar analysen att volontärerna trots sin medvetenhet ofta reproducerar den maktordning de själva försöker undvika. Respondenternas berättelser om sin roll som avgörande för lokal utveckling, exempelvis genom undervisning, projektet kring vattenbrunnen eller sociala förändringar kan kopplas till Spivaks (1988) begrepp epistemic violence, där lokala kunskaper och lösningar underordnas västerländska normer.

Organisationernas perspektiv förstärker delvis denna problematik. Flera av dem fokuserar på att volontären ska känna sig behövd och betydelsefull, vilket riskerar att prioritera volontärens upplevelse framför lokalbefolkningens behov. Här blir Gilfillans (2015) ramverk centralt för att diskutera hållbarhet inom volontärturism. Ramverkets kriterier som lokal förankring, långsiktighet, ömsesidigt kunskapsutbyte och att projekt initieras av lokalsamhället visar att många av de projekt som respondenterna beskriver endast delvis uppfyller dessa krav. Kortvariga insatser, osäker kontinuitet och volontärer utan specifika färdigheter riskerar snarare att skapa beroende eller tränga undan lokala arbetsmöjligheter. Samtidigt uttrycker volontärerna en stark vilja att bidra till hållbar utveckling, även om förståelsen för vad detta innebär ofta framstår som begränsad eller oreflekterad av respondenterna. Ingen av respondenterna berättar att de aktivt har arbetat gentemot Agenda 2030-målen, däremot kunde vissa dra kopplingar till särskilda mål när de fick frågan. Organisationerna berättar även att de inte arbetar aktivt med Agenda 2030 för att inte höja förväntningarna för volontären.

Sammanfattningsvis visar diskussionen att studiens resultat både bekräftar och nyanserar tidigare forskning. Respondenterna uttrycker en tydligare medvetenhet och självkritik än vad som framkommer i vissa tidigare studier, men samtidigt reproduceras många av de strukturer som forskningen lyfter som problematiska. Detta antyder även att trots volontärer är medvetna om koloniala maktstrukturer kan de fortfarande vara svåra att undvika, vilket väcker frågor om hur volontärturismens strukturella ramar påverkar möjligheten till jämlika möten och hållbar förändring. Att volontärerna både skapar och reproducerar mening genom att göra skillnad visar hur makt inte bara verkar över andra, utan också producerar subjekt som känner sig värdefulla när de agerar inom befintliga strukturer. Detta ligger i linje med Foucaults syn på makt som produktiv, men belyser också hur volontärarbete riskerar att befästa en västerländsk självbild som kompetent, omtänksam och ansvarstagande. Sammantaget visar resultaten att volontärarbete präglas av ett fält mellan goda intentioner och koloniala arv, där volontärers upplevelser och utvecklingsdiskurser bidrar till att både utmana och reproducera ojämlika maktstrukturer.

8.4 Framtida forskning

För att ytterligare fördjupa förståelsen av volontärturismens konsekvenser krävs dock ett bredare kunskapsunderlag. Hittills har majoriteten av forskningen kring volontärturism utgått från västerländska perspektiv, både vad gäller individers motivationer och uppfattningar om påverkan. Framtida studier bör i högre grad lyfta röster från mottagarsamhällen och belysa hur dessa aktörer själva upplever volontärturismens effekter. Det finns även ett behov av att synliggöra icke-västerländska perspektiv på volontärturism som samhällsfenomen, för att bredda förståelsen bortom västerländska tolkningsramar. För att volontärturismens arbete ska bidra till en hållbar utveckling krävs en djupare förståelse för de globala maktförhållanden den verkar inom. För att insatserna ska bli meningsfulla behöver både individer och organisationer reflektera över sin roll i dessa strukturer. Det handlar inte bara om viljan att hjälpa, utan om att förstå vilken position man har, vilka normer man riskerar att återskapa, och hur ens agerande påverkar existerande ojämlikheter. Ett hållbart och rättvist engagemang kräver därför insikt inför de egna begränsningarna, och ett arbetssätt där utvecklingsinsatser formas tillsammans med, inte åt, de samhällen de riktas mot.

Referenslista

Böcker

Amin, S. (2009). *Eurocentrism : modernity, religion and democracy : a critique of eurocentrism and culturalism* (2. ed.). Pambazuka Press/Fahamu.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder.* Liber.

Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. (2., utök. uppl.) Malmö: Gleerups utbildning.

Hjerm, M. Lindgren, S. Nilsson, M. (2014). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Gleerups.

Johannessen, A. Tufte, P. Christoffersen, L. (2020). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Liber.

Loomba, A. (2005). *Kolonialism/postkolonialism* (2 uppl.). Tankekraft Förlag.

Sabaratnam, M. (2020). Postcolonial and decolonial approaches. I J. Baylis, S. Smith & P. Owens (Red.), *The globalization of world politics: An introduction to international relations* (8th:ed, s. 158–171). Oxford University Press.

Spivak, G. C. (1988). Can the subaltern speak? I C. Nelson & L. Grossberg (Red.), *Marxism and the interpretation of culture* (s. 271–313). University of Illinois Press.

Vitalis, R. (2015). *White world order, black power politics : the birth of American international relations*. Cornell University Press. https://doi.org/10.7591/9781501701887

Artiklar

Avolio, B., Prados-Peña, M. B., & Pardo, E. (2024). Volunteer tourism: A systematic literature review. *SAGE Open, 14*(2). https://doi.org/10.1177/21582440241260924

Bandyopadhyay, R. (2019). Volunteer tourism and "The White Man's Burden": globalization of suffering, white savior complex, religion and modernity. *Journal of Sustainable Tourism*, *27*(3), 327–343. https://doi.org/10.1080/09669582.2019.1578361

Brace-Govan, J. Cruz, A. Kadomskaia, V. (2023). Ambivalence in Volunteer Tourism: Toward Decolonization. *Australasian marketing journal, 31*(1), 2–12. https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1177/18393349211022047

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77-101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Butcher, J. Smith, P. (2010). 'Making a Difference': Volunteer Tourism and Development, *Tourism Recreation Research, 35*(1), s. 27-36. https://doi.org/10.1080/02508281.2010.11081616

Coghlan, A., & Noakes, S. (2012). Towards an Understanding of the Drivers of Commercialization in the Volunteer Tourism Sector. *Tourism Recreation Research*, *37*(2), 123–131. https://doi.org/10.1080/02508281.2012.11081697

Gilfillan, D. (2015). Short term volunteering and international development: An evaluation framework for volunteer tourism. *Tourism Analysis, 20*(6), p. 607–618. https://doi.org/10.3727/108354215X14464845877878

Han, H. Meng, B. Chua, B. Ryu, H. Kim, W. (2019). International volunteer tourism and youth travelers – an emerging tourism trend. *Journal of Travel & Tourism Marketing, 36*(5), 549-562, DOI: 10.1080/10548408.2019.1590293

Han, H., Lee, S., Meng, B., Chua, B.-L., & Ryu, H. B. (2020). *The relative importance of volunteer tourism (sustainable/pro-social form of tourism) motivation factors for young tourists: A descriptive analysis by continents, gender, and frequency*. *Sustainability*, 12(10), 4002. https://doi.org/10.3390/su12104002

Khan, S. A., Khan, V., & Khan, M. A. (2023). *Behavioural intention of tourists towards volunteer tourism: A developing country perspective*. *Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing*, 9(1), 37–47. https://doi.org/10.5281/zenodo.8054815

Lis, W. Grzelak-Kostulska, E. Dymitrow, M. (2023). Progress in Volunteer Tourism Research: From Niche Tourism Curiosity to Experience Based Improvements. *Geographia Polonica, 96*(3), 321–338. https://doi.org/10.7163/GPol.0258

Lockstone-Binne, L. Ong, F. (2022). The sustainable development goals: the contribution of tourism volunteering. *Journal of Sustainable Tourism, 30*(12), 2895–2911, DOI: 10.1080/09669582.2021.1919686

Magrizos, S. Kostopoulos, I. Powers, L. (2021). Volunteer Tourism as a Transformative Experience: A Mixed Methods Empirical Study. *Journal of Travel Research, 60*(4), p. 878–895. https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1177/004728752091

McGloin, C., & Georgeou, N. (2015). 'Looks good on your CV': The sociology of voluntourism recruitment in higher education. *Journal of Sociology*, *52*(2), 403-417. https://doi.org/10.1177/1440783314562416 (Original work published 2016)

Meijeren, M, Bekkers, R. Scheepers, P. (2025). Hop in and Drop Out: How are Changes in the Life Course Related to Changes in Volunteering for Humanitarian Organizations? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 1*(27). https://doi.org/10.1177/08997640251323

Mostafanezhad, M. (2013). The Geography of Compassion in Volunteer Tourism. *Tourism Geographies, 15*(2), 318–337. http://dx.doi.org/10.1080/14616688.2012.675579

Mostafanezhad, M. (2014). Volunteer tourism and the popular humanitarian gaze. *Geoforum, 54*, p. 111–118. https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2014.04.004

Petroman, C. Văduva, L. (2021). Volunteer tourism. *Quaestus (Timiȍara)*, (18), p. 292–300.

Polus, R., Carr, N., & Walters, T. (2023a). Challenging the Eurocentrism in volunteering. *World Leisure Journal, 65*(1), 101–118. https://doi.org/10.1080/16078055.2022.2146741

Polus, R., Carr, N., & Walters, T. (2023b). A new framework: Non-Western perspectives on international volunteering. *Annals of Leisure Research, 26*(5), 701–715. https://doi.org/10.1080/11745398.2022.2041447

Simpson, K. (2004). 'Doing Development' : The gap year, volunteer-tourists and a popular practice of development. Journal of international development, 16(5), 681–692. DOI: 10.1002/jid.1120

Taplin, J., Dredge, D., & Scherrer, P. (2014). Monitoring and evaluating volunteer tourism: a review and analytical framework. *Journal of Sustainable Tourism*, *22*(6), 874–897. https://doi.org/10.1080/09669582.2013.871022

Tomazos, K., & Cooper, W. (2011). Volunteer tourism: at the crossroads of commercialisation and service? *Current Issues in Tourism*, *15*(5), 405–423. https://doi.org/10.1080/13683500.2011.605112

Wearing, S., & McGehee, N. G. (2013). Volunteer tourism: a review. *Tourism Management*, *38*, 120–130. DOI:10.1016/j.tourman.2013.03.002

Young Tourists: A Descriptive Analysis by Continents, Gender, and Frequency. *Sustainability, 12*(10), 4002. https://doi.org/10.3390/su12104002

Webbsidor

Grand View Research. (2023). *Volunteer tourism market size, share & growth report, 2030*. Hämtad den 12 maj 2025, från https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/volunteer-tourism-market-report

HTF Market Intelligence Consulting Pvt Ltd. (2024, 6 februari). *Voluntourism market critical analysis with expert opinion: African Impact, Lend a Hand, Via Volunteers*. EIN Presswire. https://www.einpresswire.com/article/686588974/voluntourism-market-critical-analysis-with-expert-opinion-african-impact-lend-a-hand-via-volunteers

Diktionärer

Britannica. (2025.). *Postcolonialism*. Encyclopedia Britannica. https://www.britannica.com/topic/postcolonialism

Rapporter

Asia–Pacific Economic Cooperation. (2018). *Voluntourism best practices: Promoting inclusive community-based sustainable tourism initiatives*. APEC Secretariat. https://www.apec.org/publications/2018/05/final-report---voluntourism-best-practices-in-the-apec-region

Salvador Almela, M. (2020). *Volunteer tourism: Characterisation and debates of a global phenomenon* (Report No. 13). Alba Sud / Editorial Contrast. https://www.researchgate.net/publication/346677191_Salvador_M_2020_Volunteer_tourism_Characterisation_and_debates_of_a_global_phenomenon_Barcelona_Alba_Sud_Editorial_Contrast_Reports_no_13_ISBN_978-84-09-24717-2

Vetenskapsrådet. (2024). *God forskningssed*. Vetenskapsrådet. https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forskningssed-2024.html

Appendix

Appendix 1.

Intervjuguide för organisationer

1. **Bakgrund**

- Vilka motiv upplever ni är de vanligaste orsakerna till att människor väljer att utföra volontärresor?
- I vilka länder erbjuder ni volontärarbete? I vilket tidsspann? Hur länge stannar de flesta volontärer?
- Vad för volontärprojekt har ni som rör humanitärt arbete? Hur länge arbetar ni med ett och samma ställe? Och vilka arbetsuppgifter hör till?

2. **Samarbete med lokala aktörer/organisering av volontärturism resor**

- Hur ser samarbetet ut med landet/projektet ni har aktivitet i? Är det ömsesidigt fördelaktigt för båda parter? Hur länge?
- På vilket sätt involveras lokala aktörer i planering och genomförande?
- Hur arbetar ni för att säkerställa att projekten utformas efter lokalsamhällets behov?
- Hur följer ni upp arbetet som volontärerna gjort? Finns det någon utvärdering?

3. **Hållbar utveckling**

- Arbetar ni aktivt med Agenda 2030 och hållbar utveckling? Om ja, hur? Om nej, varför inte?
- Hur ser ni på volontärturismens långsiktiga effekter – både positiva och negativa?
- Vad tycker ni saknas i samtalet om volontärturism?

Appendix 2.

Intervjuguide för privat arrangör som gjort volontärarbete

1. **Bakgrund**

- Vilket land har du volontärat i? Hur länge stannade du?
- Varför ville du åka och volontärarbeta?
- Vad för arbetsuppgifter hade du?

2. **Organisering av volontärturism resor**

- Hur gick det till när du började arrangera egna volontärresor?
- Hur väljer du vilka projekt och platser du samarbetar med?
- Får lokala aktörer vara med och påverka innehållet i projekten?
- Vad får du för respons av de aktörer du väljer att jobba med?
- Har du någon form av utvärdering eller uppföljning efter att volontärerna åkt hem?
- Ser du din verksamhet som en del av hållbar utveckling? Hur?
- Vad tycker du saknas i samtalet om volontärturism i dag?

Appendix 3.

Intervjuguide för volontärarbetare

- Berätta gärna lite kort om vart du åkte och vad dina uppgifter var
- Vad fick dig att delta i volontärarbete? Om du har gjort det flera gånger, var det samma anledning varje gång?
- Hade du några förväntningar som bidrog till att vilja delta i volontärarbete?
- Hur uppfattade du att volontärresan och organisationens arbete bidrog till en hållbar utveckling för det lokala samhället?
- Minns du om ni arbetade med Agenda 2030 målen? Isåfall på vilket sätt?
- Har du i efterhand reflekterat över hur ditt deltagande som volontär påverkade det lokala samhället ur ett hållbarhetsperspektiv?
- Hur blev ni bemötta av lokalbefolkningen?
- Upplevde du att lokalbefolkningen hade inflytande över hur projektet utformades?
- Upplevde du några ojämlikheter eller maktskillnader mellan dig som volontär och de människor du mötte under din resa?
- Anser du att volontärarbete kan främja eller förhindra postkolonialism? På vilket sätt?